

KARSTULAN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA 2025

SISÄLTÖ

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	4
1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus	5
1.2. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	5
1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	8
1.4. Paikallisesti päätettävät asiat	12
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	14
2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	14
2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	17
2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	20
2.4. Arvoperusta	22
2.5. Oppimiskäsitys	25
2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	26
2.7. Laaja-alainen osaaminen	27
2.7.1. Laaja-alaisen oppimisen alueet Karstulan varhaiskasvatuksessa	28
2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	29
2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	29
2.7.4. Monilukutaito	30
2.7.5. Digitaalinen osaaminen	30
2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen	31
2.8. Paikallisesti päätettävät asiat	33
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	34
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	35
3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	36
3.1.2. Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	36
3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	36
3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	37
3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	38
3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	40
3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	42
3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	42
3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa	44
3.4. Paikallisesti päätettävät asiat	46

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	47
4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys	47
4.2. Pedagoginen dokumentointi	48
4.3. Monipuoliset työtavat	50
4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	52
4.5. Oppimisen alueet	53
4.5.1. Kielten rikas maailma	55
4.5.2. Ilmaisun monet muodot	58
4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme	61
4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni	64
4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn	67
4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	70
4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus	72
4.7. Paikallisesti päätettävät asiat	74
5. Lapsen tuki	76
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut	76
5.2. Yhteistyö tuen aikana	79
5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö	79
5.2.2. Monialainen yhteistyö	80
5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	81
5.3.1. Yleinen tuki	83
5.3.2. Tehostettu tuki	85
5.3.3. Erityinen tuki	85
5.3.4. Tuen muodot	86
5.4. Lapsen tuen arviointi	88
5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	90
5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista	93
5.7. Paikallisesti päätettävät asiat	95
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	97
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat	97
7 Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	98
7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	98
7.2. Paikallisesti päätettävät asiat	99
Liite 1. Varhaiskasvatuksen laadun kehittämisen ja arvioinnin vuosikello	102

1. VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLISET VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAT

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta². Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1 Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

2 Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

3 Varhaiskasvatuslaki 3 §

4 HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 30–31

1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁵.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan varhaiskasvatuksen järjestäjällä kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa⁷. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä⁸.

5 Varhaiskasvatuslaki 2 §

6 Varhaiskasvatuslaki 21 §

7 Varhaiskasvatuslaki 1 §

8 Varhaiskasvatuslaki 22 §

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon

paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁹
- kotoutumissuunnitelma¹⁰
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹¹.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen¹².

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten¹³.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁴. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁵ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁶ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

9 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

10 Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) 15 §

11 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 b § ja yhdenvertaisuuslaki 6 a §.

12 Varhaiskasvatuslaki 20 §

13 Varhaiskasvatuslaki 8 §

14 Varhaiskasvatuslaki 24 §

15 Varhaiskasvatuslaki 65–73 §

16 Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

Karstulan varhaiskasvatus

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman runkona käytetään valtakunnallista Opetushallituksen määräämää Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2022 asiakirjaa, johon on lisätty paikallisia tarkennuksia. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan suomen kielellä ja sen julkaisutapa on sähköinen.

Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa täydennetään pedagogisen toimintasuunnitelman avulla. Pedagoginen toimintasuunnitelma sisältää tiimisopimuksen ja toimintasuunnitelman. Niitä täydennetään kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmalla sekä toiminnallisella tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmalla. Tasa-arvolain soveltaminen laajeni varhaiskasvatukseen 1.6.2023. Sen myötä varhaiskasvatuksessa laaditaan tasa-arvo suunnitelma, jota päivitetään kahden vuoden välein. Toimintasuunnitelma sisältää varhaiskasvatuksen laadun kehittämisen ja arvioinnin vuosikellon.

Pedagoginen toimintasuunnitelma on tiimin työväline, jonka avulla varhaiskasvatusta suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Suunnitelmassa huomioidaan Valssin vuosittainen arvioinnin kohde. Yhteisten arvojen ja lasten edun pohjalta sovitut toimintatavat ja käytänteet kirjataan pedagogiseen toimintasuunnitelmaan, jotta niitä on mahdollista arvioida ja päivittää. Pedagoginen toimintasuunnitelma kokoaa lapsiryhmän vahvuudet, mielenkiinnonkohteet ja tiimin sovitut arjen pedagogiset käytännöt näkyviin. Toimintasuunnitelma avaa laaja-alaisen osaamisen alueet konkreettisella arjen tasolla, lapsiryhmän oppimisen alueiden kehittämiskohteet sekä niiden arvioinnin. Pedagoginen toimintasuunnitelma toimii perehdyttämisen työkaluna uusille työntekijöille, sijaisille ja opiskelijoille.

Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman avulla tehdään näkyväksi kiusaamisen vastaisen työn keinot ja materiaalivinkit. Suunnitelman tarkoituksena on lisätä lasten fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta ja ehkäistä kiusaamistilanteiden syntyä. Suunnitelman avulla havainnoidaan myös lapsiryhmän dynamiikkaa. Toiminnallisen tasa-arvo suunnitelman avulla on tarkoitus suunnitelmallisesti edistää lapsiryhmän tasa-arvoisuuden toteutumista.

Varhaiskasvatussuunnitelma on päivitetty vasutyöryhmässä Valssi hankekoordinaattorin, päiväkodinjohtajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan toimesta. Karstulan varhaiskasvatussuunnitelma on ollut kommentoitavana henkilöstöllä, yhteistyötahoilla (varhaisen tuen ryhmän jäsenet: neuvola, puheterapeutti, toimintaterapeutti, fysioterapeutti, psykologi) sekä Karstulan kunnan sivistyslautakunnan jäsenillä. Huoltajille on teetetty vuonna 2025 kysely heidän näkemyksistään kuntavasun sisällöistä. Lasten ajatuksia ja kokemuksia varhaiskasvatuksessa selvitetään lapsen ja lapsiryhmän haastatteluilla toimintakausittain.

Karstulan varhaiskasvatussuunnitelmaa on päivitetty toimintakaudella 2025–2026. Päivityksessä on otettu huomioon Opetushallituksen tukimateriaaleja ja Karstulan kunnan omia linjauksia ja varhaiskasvatuksen toimintatapoja. Varhaiskasvatus suunnitelmaa kehitetään tarpeen mukaan, esimerkiksi lakimuutosten yhteydessä.

Karstulan varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa ovat ohjanneet:

Kotouttamisohjelma 2023–2026

Karstulan Kuntastrategia 2022–2025

Karstulan kunnan esiopetussuunnitelma 2016

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2024–2027

Varhaiskasvatusyksiköiden turvallisuussuunnitelmat 2023

Varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma 2025

Henkilöstö- ja koulutussuunnitelma 2025

1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁷. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu¹⁸ ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista²⁰.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²¹.

17 Varhaiskasvatustalaki 23 §

18 Varhaiskasvatustalaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34

19 Varhaiskasvatustalaki 23 §

20 HE 148/2021, s. 34

21 Varhaiskasvatustalaki 23 §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.²²

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²³. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁴. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy²⁵. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti²⁶. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet

- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkähoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
 - suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

22 Varhaiskasvatuslaki

23 § ja HE 148/2021 s. 34 23 Terveystieteidenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

24 Varhaiskasvatuslaki 41 §

25 Varhaiskasvatuslaki 23 §

26 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²⁷. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.²⁸

Karstulan varhaiskasvatus

Karstulassa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) kirjataan Wilma-järjestelmään vuoden 2025 loppuun saakka. Tämän jälkeen siirrymme käyttämään toista järjestelmää. Lapsen vasun laatiminen alkaa huoltajien ja lapsen tulevan lapsiryhmän henkilöstön välisessä aloituskeskustelussa. Aloituskeskustelu voidaan käydä palvelusopimuksen teon yhteydessä tai erillisessä keskustelussa.

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan kaikille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa oleville lapsille. Lapsen vasu on pedagogisesti painottunut prosessi, jonka tarkoituksena on luoda tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta lapsen varhaiskasvatukseen lapsen vahvuuksiin ja mielenkiinnon kohteisiin pohjautuen. Lapsen vasu laaditaan 1–2-kuukauden kuluttua lapsen varhaiskasvatuksen aloituksesta. Perustellusta syystä, kuten lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvistä tekijöistä, lapsen varhaiskasvatuspäivien vähyydestä tai aikataulujen sovittamisen haasteellisuudesta johtuen vasukeskustelun aikataulua voidaan sovitella. Vasukeskustelut käydään puolivuositain. Syksyisin kirjataan vasut ja keväisin niitä arvioidaan vasuvartin tai vasukeskustelun muodossa. Lapset voivat osallistua vasukeskusteluun huoltajien toiveiden mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen opettaja tai ryhmäperhepäivähoitaja käy vasukeskustelun huoltajien kanssa. Ennen vasukeskustelua tiimi käy yhdessä läpi lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista koskevat havainnot ja dokumentit. Tiimin tulee pohtia muun muassa lapsen vahvuuksia, mielenkiinnonkohteita, tuen ja oppimisen tarpeita ja niistä nousevia tavoitteita pedagogiselle toiminnalle. Lapsen ajatusten, toiveiden ja mielipiteiden kuuleminen on tärkeää, jotta lapsi pääsee osalliseksi vasuprosessiin. Tiimi sopii asiat, jotka käsitellään huoltajien kanssa vasukeskustelussa. Vasukeskustelun jälkeen tiimissä käsitellään lapsen vasuun kirjatut tavoitteet ja niihin liittyvät pedagogiset menetelmät. Tiimi suunnittelee yhdessä, kuinka nämä vasuun kirjatut tavoitteet ja menetelmät rakennetaan osaksi lapsen ja lapsiryhmän arkea. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen vasukeskusteluun. Ryhmäperhepäivähoitajien kirjatessa lasten vasuja on tarvittaessa tukena varhaiskasvatuksen opettaja.

Perhepäivähoidossa olevien lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laatii perhepäivähoitaja varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuella. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vierailee ennen vasukeskustelua vähintään kaksi kertaa perhepäivähoitajan ryhmässä. Perhepäivähoitaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja käyvät yhteisen keskustelun lapsen vasukeskustelussa käytävistä sisällöistä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävänä on antaa vinkkejä pedagogisiin toimintatapoihin kyseisen lapsen vasua ajatellen. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen

erityisopettaja osallistuu perhepäivähoidon lasten vasukeskusteluun, jos arvioidaan, että lapsi tarvitsee vahvempaa tukea. Perhepäivähoitaja kirjaa lapsen vasun yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa.

Esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus huomioidaan esiopetuksessa kirjattavissa suunnitelmissa, kuten lapsen esiopetussuunnitelmassa. Lapsen tarvitsema tuki ja sen toteuttamisen tavat kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä tarvittavat sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat.

Tarvittaessa lapselle laaditaan lääkehoitosuunnitelma osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Perhepäivähoitaja vastaa perhepäivähoidossa olevan lapsen lääkehoitosuunnitelmasta. Lapsen vasua arvioidaan säännöllisesti, esimerkiksi päivittäisissä vanhempien kanssa käytävissä keskusteluissa, tiimipalavereissa sekä opettajien suunnitteluajalla, ja vähintään puolivuositain pidettävissä vasukeskusteluissa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään arvioinnin perusteella. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma arkistoidaan Wilma -järjestelmään.

Lasta koskevat tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä on lupa siirtää toiseen yksikköön. Lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen Karstulan kunnan sisällä, vasu siirtyy lapsen mukana Wilma-järjestelmässä sekä siirtolomake toiseen yksikköön siirryttäessä. Sekä vasu, että siirtolomake siirtyvät huoltajan suostumuksella. Jos lapsi muuttaa toiseen kuntaan, alkuperäinen vasu arkistoidaan siihen yksikköön, jossa se on tehty. Lapsen mukana uuteen kuntaan siirtyy paperinen versio vasusta sekä siirtolomake toiseen yksikköön siirryttäessä - molemmat huoltajan suostumuksella.

1.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan varhaiskasvatuslain mukaisesti varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa ja muualla näissä perusteissa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa voidaan käyttää perustetekstiä. Olennaista on kuitenkin avata ja konkretisoida tekstiä siten, että se ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen toteuttamista ja kehittämistä paikallisesti.

Paikallisesti voidaan laatia erilliset suunnitelmat varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoille. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat voidaan laatia myös järjestäjien yhteistyönä.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan hyväksyä kokonaan tai osittain joko kunta-, yksikkö-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisena. Yksityisen palveluntuottajan

varhaiskasvatussuunnitelma voidaan hyväksyä edellä mainituin periaattein tai koko palveluntuottajan toimintaa koskevana.²⁹ Paikallista suunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti ja sitä kehitetään arvioinnin pohjalta.

27 Varhaiskasvatuslaki 40 §

28 Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

29 Varhaiskasvatuslaki 22 §

Paikallista suunnitelmaa laadittaessa varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää

- millä kielillä varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko varhaiskasvatussuunnitelma kokonaan tai osittain järjestäjä-, yksikkö-, ryhmä-, toimintamuotokohtaisena tai alueellisina suunnitelmina
- millaista varhaiskasvatussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten varhaiskasvatuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen³⁰
- miten yhteistyö esiopetuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa
- miten paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat muut paikalliset suunnitelmat otetaan varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa huomioon
- miten paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään (katso myös luku 7).

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta. Kuvauksessa määritellään laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvä yhteistyö ja vastuut varhaiskasvatuslain sekä näiden perusteiden mukaisesti
- varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt
- tukeen liittyvien hallintopäätösten³¹ laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta

30 Varhaiskasvatuslaki 20 §

31 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina³². Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatuslain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³³. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³⁴. Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³⁵. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto³⁶. Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä³⁷. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

32 Varhaiskasvatuslaki 5 § 4 momentti

33 Varhaiskasvatuslaki 1 §

34 Varhaiskasvatuslaki 1 ja 12 §

35 Varhaiskasvatuslaki 5 § 2 momentti

36 Varhaiskasvatuslaki 52 §

37 Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen³⁸ sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia³⁹ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta⁴⁰. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella⁴¹. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava

huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki⁴², tasa-arvolaki⁴³, Euroopan ihmisoikeussopimus⁴⁴, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴⁵, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁴⁶, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁴⁷ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁴⁸.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁴⁹, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁵⁰. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia⁵¹, sosiaalihuoltolakia⁵², vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia⁵³, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁵⁴ ja terveydenhuoltolakia⁵⁵ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

38 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

39 Hallintolaki (434/2003)

40 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

41 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

42 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

43 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

44 Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

45 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

46 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

47 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007 48

Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

49 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

50 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

51 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

52 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

53 Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

54 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

55 Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

Varhaiskasvatuslain⁵⁶ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;

- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁵⁷. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen.

⁵⁶ Varhaiskasvatuslaki 3 §

⁵⁷ Varhaiskasvatuslaki 12 ja 19 §

Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁵⁸. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.⁵⁹

Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁶⁰. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁶¹. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁶².

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1)⁶³. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa⁶⁴. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁶⁵.

2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta⁶⁶. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁶⁷. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset,

58 Varhaiskasvatuslaki 10 §

59 Varhaiskasvatuslaki 11 §

60 Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

61 Varhaiskasvatuslaki 25 §

62 Varhaiskasvatuslaki 75 §

63 Varhaiskasvatuslaki 10 §

64 Varhaiskasvatuslaki 7 §

65 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

66 Varhaiskasvatuslaki 1 §

67 Varhaiskasvatuslaki 1 §

henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen

ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.⁶⁸

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁶⁹. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁷⁰.

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁷¹. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁷². Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁷³. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁷⁴. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

68 Varhaiskasvatuslaki 4 ja 16 §

69 Varhaiskasvatuslaki 34–38 §

70 Varhaiskasvatuslaki 25 §

71 Varhaiskasvatuslaki 2, 25 ja 35 §

72 Varhaiskasvatuslaki 1 ja 38 §

73 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

74 Varhaiskasvatuslaki 38 §

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.⁷⁵

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.⁷⁶

Karstulan varhaiskasvatus

Karstulassa varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota perheille laadukkaita varhaiskasvatuspalveluja, jotka tukevat lasten ja perheiden hyvinvointia. Tarkoituksena on vastata perheen varhaiskasvatustarpeeseen perheen toiveet mahdollisimman hyvin huomioiden. Lapsen etu on lähtökohtana lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa.

Karstulassa varhaiskasvatuksen järjestämisestä vastaa sivistystoimi. Varhaiskasvatusta toteutetaan kunnallisena päiväkoti-, ryhmäperhepäiväkoti- ja perhepäivähoitona. Perhepäivähoidon lapsien varahoito järjestetään Karstulassa pääosin ryhmäperhepäiväkoti Huvikummissa, mutta tarpeen mukaan myös Laaksolan päiväkodissa ja Vuoropäiväkoti Rypäleessä. Karstulan kunnan lasten vuorohoidon käytännöt määrittelevät vuorohoidon järjestämistä.

Esiopetus on osa varhaiskasvatusta. Sen järjestämistä ja toteuttamista säätelevät perusopetusta koskevat lait ja asetukset, varhaiskasvatuslaki sekä esiopetussuunnitelman perusteet ja kunnan

esiopetuksen opetussuunnitelma. Lapsella on oikeus saada maksutonta esiopetusta oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna. Karstulassa esiopetus järjestetään koulun yhteydessä.

Varhaiskasvatuksen toimintavuoden loma-aikoina varhaiskasvatuspalvelut järjestetään lapsimäärä tarpeen mukaan omissa yksiköissä tai toimintaa yhdistäen. Järjestelyistä tiedotetaan huoltajille hyvissä ajoin. Varhaiskasvatuksen palveluohjauksesta vastaa päiväkodinjohtaja, joka antaa tietoa tarjolla olevista vaihtoehtoista, opastaa varhaiskasvatuspaikan hakemiseen ja varhaiskasvatuspaikan vaihtoksiin liittyvissä kysymyksissä.

Varhaiskasvatuksen kaikissa toimintamuodoissa noudatetaan varhaiskasvatuslain (2018) ja Valtioneuvoston asetuksen (753/2018) mukaista henkilöstörakennetta ja ryhmärakenteita. Päiväkodeissa työskentelee varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen lastenhoitajia, mahdollisia ryhmäavustajia sekä kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Päiväkodeissa työntekijät toimivat joustavasti työpareina, kolmen työntekijän tiiminä tai näiden yhdistelminä. Vuorohoidossa etenkin äärivuoroissa, kuten aikaisissa aamuissa, illoissa, viikonlopuissa ja öisin toimitaan usein yksin työskennellen. Ryhmäperhepäiväkodissa työskentelee ryhmäperhepäivähoitajia, mahdollisia ryhmäavustajia sekä kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Ryhmäperhepäiväkodissa työntekijät toimivat joustavasti työpareina. Perhepäivähoitajalla on hoidossaan enintään neljä lasta. Perhepäivähoito on kodinomaista, pienessä ryhmässä tapahtuvaa varhaiskasvatusta, jossa korostuu perushoito ja leikki. Yksiköillä on käytettävissä resurssivarhaiskasvatuksen opettaja ja –lastenhoitaja. Tarpeen mukaan koko henkilöstö kiertää paikkaamassa lyhytaikaisissa poissaoloissa muissa varhaiskasvatuksen yksiköissä.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämänkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajan ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁷⁷.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle

oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrosta noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.⁷⁸

75 Varhaiskasvatustalaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

76 Varhaiskasvatustalaki 13 §

77 Varhaiskasvatustalaki 3 § 1 momentti 5 kohta

Karstulan varhaiskasvatus

Karstulan varhaiskasvatuksen tavoitteena on luoda lapselle sujuva kasvun ja oppimisen polun alku varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatus alkaa palvelusopimuksen tekemisellä päiväkodinjohtajan kanssa. Tämän jälkeen perhe tutustuu tutustumiskäynneillä varhaiskasvatussyksikköön. Tutustumiskäynneillä varhaiskasvatuksen henkilöstö kertoo huoltajille yksikön tavoista ja käytänteistä sekä keskustelee yhteistyöhön liittyvistä asioista. Yksiköiden käytössä on Wilma-toiminnanohjausjärjestelmä vuoden 2025 loppuun saakka ja päivittäisissä asioissa pidetään yhteyttä soittamalla tai WhatsAppin kautta. Tarvittaessa voidaan sopia erillinen aloituskeskustelu. Henkilöstö tutustuu perheeseen sensitiivisesti, avoimesti ja luottamusta rakentaen. On tärkeää tiedustella perheen toimintatapoja ja lapsen liittyviä olennaisia asioita varhaiskasvatuksen aloituksen suhteen.

Lapsen siirtyminen varhaiskasvatusympäristöstä toiseen

Varhaiskasvatuksen aikana siirtymiä voi tulla lapsen siirtyessä varhaiskasvatussyksikön sisällä ryhmästä toiseen, toimintamuodosta toiseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Jotta siirtymä sujuisi luontevasti, perhettä tiedotetaan asiasta hyvissä ajoin etukäteen. Aktiivinen vuoropuhelu ja tiedonsiirron sujuminen ovat tärkeässä osassa, jotta lapsen siirtymä sujuu jouhevasti. Lapsesta kirjataan tiedonsiirtolomake, jonka huoltajat toimittavat tulevaan yksikköön. Tarvittaessa järjestetään yhteinen tiedonsiirtopalaveri huoltajien, lähettävän ja vastaanottavan yksikön henkilöstön kanssa. Siirtymävaiheissa korostuu hyvä yhteistyö huoltajien ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä. Henkilöstö siirtää lapsen varhaiskasvatuksen

tai esiopetuksen kannalta välttämättömät tiedot tulevan ryhmän henkilöstölle. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esikouluun käy henkilökunta keskustelun lapsen asioista tämän tulevan esikouluopettajan kanssa huoltajien suostumuksella. Lapsen huoltajia tiedotetaan tiedonsiirtopalaverin ajankohdasta ja he ovat tervetulleita palaveriin.

Lapsen muuttaessa toiseen kuntaan siirretään huoltajien suostumuksella tuen kannalta välttämättömät asiat. Huoltajien suostumuksella siirretään myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.

2.4. Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁷⁹, varhaiskasvatustlain⁸⁰ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁸¹.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

78 Esimerkiksi varhaiskasvatustilaki 40–42 §

79 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

80 Varhaiskasvatustilaki 20 § 81 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita

oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa⁸². Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.⁸³

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäytäntöihin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁸⁴. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Karstulan varhaiskasvatus

Karstulan varhaiskasvatuksen arvoperusta pohjaa kunnan arvoihin, jotka ohjaavat toimintaamme. Arvoja ovat hyvinvointi, elinvoimaisuus, yhteisöllisyys, demokratia ja avoimuus. Hyvinvointi tarkoittaa varhaiskasvatuksessa lasten ja henkilöstön kokonaisvaltaista hyvinvointia, joka koostuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Lapsilla ja varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on varhaiskasvatuksessa ja työssään hyvä olla, ja he kokevat yhdessä iloa ja innostumista. Elinvoimaisuus tarkoittaa toimivaa varhaiskasvatuksen palvelurakennetta. Yhteisöllisyys on varhaiskasvatuksessa yhteenkuuluvuutta, erilaisuuden

hyväksymistä ja turvan antamista lapsille. Demokratia tarkoittaa varhaiskasvatuksessa sitä, että lapset saavat olla mukana päättämässä itseään koskevista asioista. Huoltajat ovat tärkeässä roolissa tuodessaan lapsen ääntä kuuluville. Varhaiskasvatustyöskyt toimivat demokratian periaatteen mukaisesti toinen toistaan kuunnellen, tukien ja asioista tasaveroisesti päättäen. Avoimuus on edellytys sille, että varhaiskasvatuksessa pystymme kehittämään toimintaamme lasten tarpeita vastaavaksi. Keskustelemme avoimesti hankalistakin asioista, jotta voimme kehittää toimintatapojamme ja menetelmiämme. Avoimuus tarkoittaa palveluprosessin läpinäkyvyyttä ja perusteltuja päätöksiä.

Karstulan kunnan arvot tehdään varhaiskasvatuksessa näkyviksi inklusioperiaatetta noudattaen. Lähtökohtana on *inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. (Oph)*

Henkilöstö pitää yllä arvokeskusteluja jokaisessa varhaiskasvatustyöskytöissä. Toimintakauden alussa tiimin arvot kirjataan tiimisopimukseen. Huoltajien näkemykset tulevat esille päivittäisissä kohtaamisissa, vuokeskusteluissa ja heille suunnatussa laatu- ja toivekyselyissä. Huoltajat nimesivät kyselyssä tärkeiksi arvoiksi yhteisöllisyyden, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, avoimuuden, luotettavuuden, läsnäolon, myönteisen ilmapiirin, positiivisuuden, ratkaisukeskeisyyden, turvallisuuden sekä yhteistyön. Lasten ajatuksia varhaiskasvatuksesta saadaan esille lapsen ja lapsiryhmän haastatteluilla, lasten kuukausittaisilla palaverilla, havainnoimalla ja kyselemällä. Karstulan kunnan arvojen lisäksi varhaiskasvatuksen arvoperusta nojaa valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, joita seuraavaksi kirjatut periaatteet täydentävät.

Karstulan varhaiskasvatuksessa on käytössä lapsen ja lapsiryhmän haastattelulomakkeet lasten kuulluksi tulemisen tukemiseksi. Lisäksi kuukausittain järjestetään lasten palaveria sekä havainnoidaan aktiivisesti lapsia olemalla aidosti läsnä lasten vuorovaikutusaloitteille. Arjessa harjoitellaan kaveri-, tunne- ja vuorovaikutustaitoja, joiden tukena on erilaisia menetelmiä. Tunnemenetelminä on käytössä hyvän käytöksen liikennevalot sekä pisarapuuttuminen.

Leikin kautta voidaan turvallisesti harjoitella erilaisia taitoja aikuisen tukemana ja ohjaamana. Karstulan varhaiskasvatuksessa on käytössä Karstulan kiusaamisen ehkäisemisen ja puuttumisen suunnitelma. Työntekijöiden tärkeänä tehtävänä on toimia hyväksyvän, kannustavan, lasta kuuntelevan ja ymmärtävän yhteisön periaatteiden mukaisesti. Työntekijät toimivat malliesimerkkeinä lapsille.

Karstulan varhaiskasvatuksessa hyödynnetään kierrätys- ja luonnonmateriaaleja. Lelujen, pelien ja materiaalien hankinnoissa käytetään harkintaa ja pyritään valitsemaan kestäviä tuotteita. Materiaaleja ja leluja säilytetään vastuullisesti. Tilojen siisteydestä huolehditaan lasten kanssa yhdessä.

2.5. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatukseen lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

82 Varhaiskasvatustilaki 15 a §

83 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

84 Varhaiskasvatustilaki 3 § 1 momentti 6 kohta

2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁸⁵.

85 Varhaiskasvatustilaki 2 ja 23 §

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämässä. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan, opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä

tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteke sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

2.7.1. Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyYTEEN ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja

ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

2.7.4. Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

2.7.5. Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen

kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Karstulan varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus rakentuu opetuksen, kasvatuksen ja hoidon kokonaisuudesta, jonka painopistealueet vaihtelevat eri ikäisillä lapsilla. Mitä pienempi lapsi on, sitä suurempi osa henkilöstön ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta tapahtuu arjen perushoitotilanteissa. Arjen tilanteilla onkin tärkeä rooli lapsen kehittymisessä ja oppimisessa. Jokainen varhaiskasvatussyksikkö hyödyntää omaa lähiympäristöään sekä käyttää tarpeen mukaan kuljetuspalveluja.

Ajattelu ja oppiminen

Henkilöstö suunnittelee lapsille monipuolisia ja oppimisen kokemuksia mahdollistavaa toimintaa. Kannustamme lapsia omatoimisuuteen ja sinnikkyYTEEN hankalilta tuntuissa tilanteissa. Mahdollistamme lapsille pitkäkestoiset leikit ja leikin jatkamisen toisena ajankohtana. Olemme avoimia lasten ajatuksille ja heidän toimintatavoilleen. Henkilöstön ydintehtävä, on olla aidosti läsnä lasten vuorovaikutusaloitteille ja vastata aloitteisiin lämpimästi ja sensitiivisesti. Henkilöstö huomioi toiminnan tauottamisen lasten tarpeiden mukaisesti.

Kulttuuriseen moninaisuuteen tutustutaan kaikissa toimintayksiköissä viettämällä kerran vuodessa läheisen- tai isovanhemman päivää. Tutustumme ryhmässä oleviin kulttuureihin, käymme vierailuilla vanhusten hoitolaitoksissa sekä tutustumme huoltajien ammatteihin erilaisilla vierailuilla. Ryhmässä näkyvät kulttuurit näkyvät esimerkiksi erikielisillä tervehdyksillä seinillä.

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys lapsen identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Lapset harjoittelevat kehittyviä vuorovaikutustaitojaan niin ryhmässä muiden lasten kanssa kuin työntekijöiden kanssa. Haastavat kasvatustilanteet vaikuttavat lapsen minäkuvan kehittymiseen (OPH), jolloin on ensiarvoisen tärkeää kiinnittää huomiota henkilökunnan omaan toimintaan ja esimerkin vaikutukseen varhaiskasvatuksessa. Turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri luo hyvän edellytyksen myönteiselle vuorovaikutukselle. Tiimin sopimia vuorovaikutustapoja kirjataan toimintakauden alussa ylös tiimisopimukseen, jolloin koko henkilöstö sitoutuu yhteisiin toimintatapoihin ja arvioi toimintatapojen toteutumista viikoittaisissa tiimeissä kirjaten asiat tiimimuistioihin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Henkilöstö tukee lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä luomalla kiireettömiä arjen struktuureita ja kannustamalla lapsia kokeilemaan, oppimaan ja kehittymään. Hankalientilanteiden sanoittaminen on ensiarvoisen tärkeää, näissä tilanteissa työntekijän rauhallisuus ja sensitiivisuus on pääosassa. Henkilöstö toimii malliesimerkkeinä lapsille. Vahvistamme lasten omaehtoista ja ohjattua liikuntaa päivittäin. Toimimme vastuullisesti ja turvallisesti lähiluonnossa ja liikenteessä viikoittain. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä. Käytössä on erilaisia tunnemateriaaleja ja varhaiskasvatukseen on koottu ilmainen tunne- ja vuorovaikutusmateriaali henkilöstön käytettäväksi. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Henkilöstö mallintaa kauniita vuorovaikutus- ja tunnetaitoja kokopäiväpedagogisesti. Ruokailuhetkissä tärkeintä on “pakoton” ilmapiiri, jossa lapsi itse päättää, miten hän ruokaan tutustuu.

Monilukutaito

Karstulan varhaiskasvatuksessa luodaan lapsille rikas tekstiympäristö, jossa lapset saavat tuoda tarinoita esille esimerkiksi sadatuksen, nukketeatterin, esiintymisen ja pöytäteatterin keinoin. Kirjat ovat lasten saataville ja niitä rikastetaan kirjaston säännöllisillä kirjatilauksilla/lainauksilla. Henkilöstö toimii mallina eri muodoissa olevien viestien ymmärtämisessä ja tuottamisessa. Lapset saavat harjoitella myös digitaalisen viestien tuottamista. Käytössämme on Lukulumo-sovellus, joka tarjoaa laajan valikoiman kuvakirjoja suomeksi ja usealla eri kielellä, ääneen luettuina.

Digitaalisuuteen tutustutaan esimerkiksi keskustelemalla lasten median mielenkiinnon kohteista. Henkilöstö käyttää älypuhelimia ja tabletteja dokumentointiin, leikkien rikastamiseen (esimerkiksi tutkimalla jonkin eläimen ominaispiirteitä), vuorovaikutuksen tukemiseen (esimerkiksi kehukone-sovellus), älypeleihin, tutkimiseen (tiedon hankinta), liikkumisen tukemiseen (musiikki) sekä taiteelliseen kokemiseen ja tuottamiseen (esimerkiksi lasten videot, kuvaaminen).

Henkilöstö huolehtii siitä, että lapset pääsevät **osallistumaan ja vaikuttamaan** toimintaan sekä heitä koskevaan päätöksentekoon lapsen ikätaso huomioiden. Lapsi voi esimerkiksi osallistua leikin- ja leikkikavereiden valintaan, laittaako hän valittavana olevista hanskoistaan vihreät vai siniset ja kuinka kauan hän kokeilee luistelemista. Henkilöstön tehtävänä on aktiivisesti havainnoida ja dokumentoida lasten palautetta toiminnasta ja ottaa lasten toiveet ja ajatukset huomioon suunniteltaessa ja kehitettäessä toimintaa. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen, jotta hän uskaltaa kertoa aikuiselle tärkeistä asioista. Luottamuksellisen suhteen ja kannustamisen kautta lapsi pääsee osalliseksi toimintaan ja vaikuttamaan häntä koskeviin asioihin. Toimintayksiköissä järjestetään kuukausittain lastenpalavereja lasten osallisuuden vahvistamiseksi.

2.8. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa keskustellaan siitä, mitä tässä luvussa määrätty varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia eri toimintamuodoissa.

Luku 2 sisältää osia, jotka ovat tarkoituksenmukaista sisällyttää osaksi paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tällaisia osia ovat:

- varhaiskasvatuslain mukaiset tavoitteet
- arvoperusta (luku 2.4)
- oppimiskäsitys (luku 2.5) ja
- laaja-alainen osaaminen (luku 2.7).

Näihin osuuksiin voidaan tehdä paikallisia lisäyksiä.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan lisäksi

- varhaiskasvatuksen järjestäminen ja eri toimintamuodot sekä niiden välinen yhteistyö paikallisesta näkökulmasta
- paikalliset siirtymäkäytännöt, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, siirtyy varhaiskasvatuksen aikana toiseen ryhmään tai toiseen toimipaikkaan sekä lapsen siirtyessä esiopetukseen tai toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaan.

Varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoille voidaan laatia erilliset varhaiskasvatussuunnitelmat luvun 1.2 mukaisesti. Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään luvuissa, joissa käsitellään toimintakulttuuria, pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen⁸⁶. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

86 HE 148/2021 s. 30–31

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1. Toimintakulttuurin kehittämisen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.⁸⁷

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

⁸⁷ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

3.1.2. Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁸⁸ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja

myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁸⁹. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöönsä. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

88 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

89 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁹⁰. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

90 Varhaiskasvatuslaki 10 §

Karstulan varhaiskasvatus

Karstulan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin keskeinen ajatus on, että pyrimme tarjoamaan kaikille lapsille laadukasta varhaiskasvatusta tasapuolisesti varhaiskasvatusmuodosta riippumatta. Toimintakulttuurin keskeisenä ajatuksena on luoda käytäntöjä, jotka takaavat laadukkaan pedagogiikan ja mahdollisuudet vastata lasten ja perheiden tarpeisiin, toiveisiin ja

odotuksiin. Toimintakulttuurimme nojaa kokopäiväpedagogiikkaan ja positiiviseen pedagogiikkaan.

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään tiimi- yksikköpalaverissa, perhepäivähoidon sekä koko varhaiskasvatuksen työilloissa. Lisäksi kehittämistyötä tehdään kauden aluksi järjestettävässä koko varhaiskasvatuksen kehittämissä päivässä sekä henkilöstön kehityskeskusteluissa. Työntekijöillä on tasavertainen mahdollisuus ja velvollisuus osallistua erilaisiin koulutuksiin, joiden tarvetta arvioidaan työntekijän sekä lapsiryhmän kannalta. Varhaiskasvatuksen laadun kehittämisen ja arvioinnin vuosikellon tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyötä. Laadun arvioinnin tukena käytetään Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvin Valssi-laadunarviointijärjestelmää.

Lasten osallisuus toimintakulttuurin kehittämisessä nähdään erityisen tärkeänä. Henkilöstön tehtävänä on huomioida lasten yksilöllisyys ja luotava lapsille mahdollisuuksia päästä osalliseksi ryhmää sekä antaa lapsille keinoja vaikuttaa toimintaan. Lasten toimintaa havainnoidaan ja dokumentoidaan. Lapsilta kysytään palautetta toiminnasta päivittäin. Työntekijän täytyy olla aidosti läsnä, jotta on mahdollista selvittää lapsen vahvuuksia, mielenkiinnonkohteita, tapoja toimia ja tarpeita. Havainnoinnin tukena käytetään lomakkeita, kuvaamista, kuvia, videoimista sekä kaverisuhteiden sosiogrammeja. Huoltajilla on merkittävä rooli oman lapsensa asiantuntijoina. Toimintakulttuuria arvioitaessa kuullaan huoltajien näkemyksiä ja kartoitetaan tietoa erilaisilla vuosittaisilla sähköisillä kyselylomakkeilla.

Valtakunnallisen linjauksen mukaan oman toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on keskeistä, että työyhteisössä keskustellaan yhteisesti yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista ja arvoista. Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma laaditaan kahden vuoden välein ja se ohjaa tiimien toimintaa. Suunnitelmaa työstetään Karstulan varhaiskasvatuksessa kehittämissä päivässä ja työilloissa.

Karstulan varhaiskasvatuksessa henkilöstö tunnistaa kiusaamisen muodot sekä puuttuu kiusaamiseen välittömästi. Henkilöstöä ohjaa tässä työssä Karstulan kunnan varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisemisen ja puuttumisen suunnitelma 2025. Kiusaamistilanteisiin puututaan ennakoivasti ja lähtökohtana on lapsen käyttäytymisen ohjaaminen myönteiseen suuntaan. Ryhmän pedagogiseen toimintasuunnitelmaan kirjataan syksyisin, miten kohtaamme lapset haastavissa tilanteissa. Tilanteen vaatiessa henkilökunta voi hätävarjelman nojalla turvautua lapsen fyysisen turvallisuuden hallintaan. Lasten väkivaltaisesta käyttäytymisestä ollaan aina yhteydessä huoltajiin. Väkivaltaisesta käyttäytymisestä työntekijöitä kohtaan täytetään Läheltä-piti ilmoitus. Lasten välisiä kiusaamistilanteita seurataan tarkasti ja jatkuvat kiusaamistilanteet dokumentoidaan. Lomake jää ryhmän seurannan työkaluksi.

Lapsen fyysinen rajoittaminen on viimesijainen toimenpide. Se voi tulla kyseeseen vain, jos tilanne edellyttää välitöntä puuttumista, eikä vaaraa aiheuttavan toiminnan estäminen muilla keinoilla ole mahdollista. Kyse voi olla vain poikkeustilanteesta. Tilanteessa lapsi on

välittömästi vaaraksi itselleen, toiselle henkilölle tai omaisuudelle. Fyysistä rajoittamista ei missään tilanteessa käytetä kurinpitokeinona tai kasvatuksellisenä menetelmänä. Lapsen fyysinen rajoittaminen lopetetaan heti, kun se on mahdollista. (OPH) Tilanteesta tiedotetaan huoltajia, päiväkodinjohtajaa sekä kirjataan kiinnipidonkirjaus ja huomioidaan tilanteen mahdollinen vaikutus lapsen vasuun.

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁹¹. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyypioiden rikkomisen.

Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

91 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Karstulan varhaiskasvatus

Varhaiskasvatusympäristö koostuu fyysisestä lähiympäristöstä, psyykkisestä ilmapiiristä sekä sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Myös virtuaaliset oppimisympäristöt ovat osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Hyvinvointia ja oppimista tukeva inklusiivinen oppimisympäristö tarjoaa jokaiselle lapselle mahdollisuuden toimia omista lähtökohdista käsin. Henkilöstöllä on velvollisuus ja vastuu edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista kaikissa tilanteissa, joissa lapsen kanssa toimitaan päivän aikana. Oppimisympäristöt rakennetaan lapsen etu ja tarpeet edellä.

Pedagogiikka ja toiminnalle asetetut tavoitteet määrittävät fyysisten oppimisympäristöjen muokkaamista. Työntekijät muokkaavat tiloja lasten tarpeiden, toiveiden ja kokemusten pohjalta. Lasten osallisuus näkyy ympäristön rakentamisessa muun muassa lasten leikeissä ja leikkitilojen rakentamisessa tai lasten tuottamana taiteena seinillä. Tavarat ja materiaalit ovat lasten tasolla ja saatavilla. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään suunnitelmallisesti sekä omia että ulkopuolisia oppimisympäristöjä, kuten leikkipuistoja, metsää, sisä- ja ulkoliikuntatiloja

sekä kirjasto- ja kulttuuripalveluja. Keskeisenä toimintatapana käytetään pienryhmätoimintaa huomioiden joustavuus ryhmien välillä. Fyysisen toimintaympäristön turvallisuus ja siisteys on työntekijöiden vastuulla. Henkilöstö ohjaa lapsia pitämään huolta ympäristön esteettisyydestä ja toimivuudesta. Lelut siivotaan omille paikoilleen mahdollistaen kuitenkin lasten toiveiden mukaisesti pitkäkestoisen leikin. Digiympäristöä käytetään lasten kanssa esimerkiksi videoiden ja erilaisten sovellusten muodossa.

Psyykkinen oppimisympäristö muodostuu tiedoista ja taidoista, tunteista, motivaatiosta ja tunnelmasta. Psyykkinen turvallisuus, osallisuuden kokemus, yhteisöllisyys ja ryhmään kuulumisen tunne, kokemus avun ja tuen saamisesta ja arvostuksesta ovat osa tätä oppimisympäristöä. (OPH) Psyykkinen oppimisympäristö tarkentuu muun muassa sensitiivisestä kohtaamisesta ja ohjauksesta, lasta kunnioittavasta, kuulevasta ja lämpimästä vuorovaikutuksesta. Psyykkistä turvallisuutta luovat lasten vahvuuksien huomioiminen, kunnioitus, empaattisuus ja kannustus. Toiminnan selkeä ohjaus, struktuuri ja lasten motivointi ovat osa psyykkisesti turvallista oppimisympäristöä.

Sosiaalinen oppimisympäristö muodostuu yhteisön yhteisestä tekemisestä. Henkilöstön tapa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille siitä, miten toinen ihminen kohdataan. Vuorovaikutuksen laadulla on merkittävä rooli sosiaalisen oppimisympäristön perustana. Tärkeää on myös se, miten lapset ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Millaisia eleitä, ilmeitä, äänenpainoja ja asentoja käytetään ja mihin toimintatapoihin lapsia kannustetaan. Henkilöstön on tärkeää viestiä sanallisilla ja sanattomilla viesteillä yhdenmukaisesti. Ryhmien yhteiset säännöt laaditaan lasten kanssa ikätaso huomioiden. Ristiriitatilanteissa henkilöstö toimii sovittelijoina ja antaa lapsille mahdollisuuksia löytää ratkaisuja. Tärkeintä on löytää kaikkia osapuolia tyydyttävä ratkaisu.

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä⁹².

3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁹³. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden

moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁹⁴.

92 Varhaiskasvatuslaki 7 §

93 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

94 Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 § 38

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Karstulan varhaiskasvatus

Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja työntekijöiden yhteinen sitoutuminen lapsen terveen, turvallisen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseen. Karstulan varhaiskasvatuksessa yhteistyö huoltajien kanssa alkaa varhaiskasvatuspaikan hakemisella ja sen jälkeisellä päiväkodinjohtajan yhteydenotolla. Puhelimitse keskustellaan mahdollisista varhaiskasvatussyksikkö vaihtoehtoista ja mietitään yhdessä huoltajien kanssa heille soveltuvien vaihtoehtojen. Jokaisessa toimintamuodossa korostetaan huoltajien päivittäistä kohtaamista, jotka pyritään toteuttamaan kiireettömässä ympäristössä. Aloituskeskustelussa tulevassa varhaiskasvatussyksikössä päiväkodinjohtaja laatii lapselle palvelusopimuksen. Tämän jälkeen lapsi, huoltajat ja varhaiskasvatussyksikön työntekijä tutustuvat toisiinsa ja tiloihin.

Lapselle laaditaan yhdessä huoltajien kanssa henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma sähköiseen järjestelmään. Monialaisen yhteistyön tavoitteena on tukea lapsen kasvua ja kehitystä, varhaisen tuen tarpeen tunnistamisesta sekä sujuvan jatkumon rakentamista varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi tarvittaessa osallistua lapsen varhaiskasvatussuunnitelma keskusteluun ja laatimiseen. Yhteistyötä arvioidaan huoltajien kanssa käytävissä päivittäisissä keskusteluissa, vanhempainilloissa sekä huoltajille suunnatuissa kyselyissä.

Huoltajat vastaavat kyselyssä, että vasuprosessin vaiheet nähdään selkeinä ja toimivina. Vasukeskustelut tuovat esille lapsen vahvuudet, osaamisen, kiinnostuksen kohteet ja yksilölliset tarpeet. Huoltajat vastaavat, että heillä on riittävä mahdollisuus vaikuttaa lapsen vasun laadintaan, lapsen oma mielipide on selvitetty ikä- ja kehitystasoa vastaavalla tavalla sekä lapsen vasusta nousevat tavoitteet on huomioitu hyvin ryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lapsen vasun laatimiseen huoltajat toivovat kaikkiin toimintamuotoihin varhaiskasvatuksen opettajan pedagogista osaamista, joka on nyt varmistettu varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuella sekä varhaiskasvatuksen opettajan ollessa tukena vasun kirjaamisessa.

3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁹⁵. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä⁹⁶.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatustilain palvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

⁹⁵ Varhaiskasvatustilain 7 ja 22 §

⁹⁶ Varhaiskasvatustilain 7 §

Varhaiskasvatustilainessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys

korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.⁹⁷

Karstulan varhaiskasvatus

Karstulan varhaiskasvatus tekee monialaista yhteistyötä Keski-Suomen hyvinvointialueen lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveystarpeiden kanssa. Varhaiskasvatuksen ja terveydenhuollon välisiä yhteistyön muotoja ovat neljävuotiaiden kehitysarviointien tiedonsiirrot neuvolaan ja muut tarvittavat yhteistyöpalaverit. Varhaiskasvatuksessa toimii varhaisen tuen ryhmä, jonka kokoontumisissa on pääsääntöisesti paikalla varhaiskasvatuksen erityisopettaja, puheterapeutti, toimintaterapeutti, fysioterapeutti, psykologi, lastenneuvolan työntekijä ja lapsen varhaiskasvatustyöryhmän työntekijä. Päiväkodinjohtaja osallistuu keskusteluihin tarvittaessa. Huoltajat ovat olleet varhaisentuen ryhmän toimintaan tyytyväisiä ja toivovat, että sitä hyödynnettäisiin enemmän. Varhaisentuen ryhmä kokoontuu syksystä 2025 alkaen syksyisin ja keväisin aiemman 2 kerran sijaan 3 kertaa. Tarvittaessa varhaisentuenryhmä voidaan pyytää koolle useammin. Monialaista yhteistyötä tehdään myös Keski-Suomen Hyvinvointialueen alla toimivan lasten kuntoutustyöryhmän kanssa. Yhteistyökumppaneita ovat myös yksityiset terapiapalvelut, tulkkipalvelut, kirjasto, kulttuurivierailijat, pelastushenkilökunta, vanhusten asumispalvelut, Karstulan yrittäjät ja Karstulan seurakunta. Yhteistyötä arvioidaan säännöllisesti antamalla palautetta puolin ja toisin. Huoltajat kokevat kaikki edellä mainitut yhteistyökumppanit tärkeiksi, etenkin kirjaston ja pelastushenkilökunnan.

Keski-Suomen hyvinvointialueella palvelee lapsiperheiden sosiaalityön varhaisen tuen palvelut. Jokaisella lapsella on oikeus suojeluun, huolenpitoon sekä turvalliseen kasvuun ja kehitykseen. Lapsiperheiden sosiaalityö on suunnitelmallista ja tavoitteellista työskentelyä yhdessä perheen kanssa. Lapsiperheiden sosiaalityön piiriin tullaan palvelutarpeen arvioinnin kautta. Perheiden palvelutarve ja heille järjestettävät palvelut arvioidaan sosiaalihuoltolain perusteella. Palvelutarpeen arviointi ei tarkoita automaattisesti lastensuojelun asiakkuutta, vaan perhe voidaan ohjata perhettä tukevien palvelujen piiriin. Lapsiperheiden sosiaaliohjauksessa tuetaan ja ohjataan perheitä tilanteissa, joissa omat voimavarat ovat osoittautumassa riittämättömiksi. Palvelutarpeen arviointipyynnön voi tehdä huoltajat tai varhaiskasvattajat yhdessä huoltajien kanssa. Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä yhdessä huoltajan kanssa,

mutta tilanteen edellyttäen se tehdään myös ilman huoltajaa. Varhaiskasvattajat kuuluvat lainsäädännön nojalla niihin työntekijöihin, joita koskee ilmoitusvelvollisuus. Varhaiskasvattajilla on velvollisuus tehdä palvelutarpeen arviointipyyntö tai lastensuojeluilmoitus, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista palvelutarpeen arvioinnin tai lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

3.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja toteuttaminen sekä arvioinnin käytännöt
- inklusiivisten toimintatapojen kehittäminen ja toteuttaminen
- varhaiskasvatuksen käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt
- huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt
- monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat
- eri yhteistyömuotojen arvioinnin käytännöt
- miten kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ehkäistään, miten kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puututaan ja miten toimenpiteiden toteutumista seurataan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että kukin varhaiskasvatuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata paikalliseen suunnitelmaan varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

97 Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessäideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

KUVIO 1. VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN VIITEKEHYS

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5). Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Pedagogisen dokumentoinnin ja arvioinnin tarkoitus on lisätä tietoa lapsesta, hänen mielenkiinnonkohteistaan, vahvuuksista, tarpeista ja tuoda esille lapsen kokemusmaailmaa. Pedagogisen dokumentoinnin avulla opitaan tuntemaan yksittäinen lapsi, mahdollistetaan huoltajien osallisuus lapsensa varhaiskasvatukseen, ymmärretään lasten välisiä suhteita ja tunnistetaan ja tiedostetaan henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta.

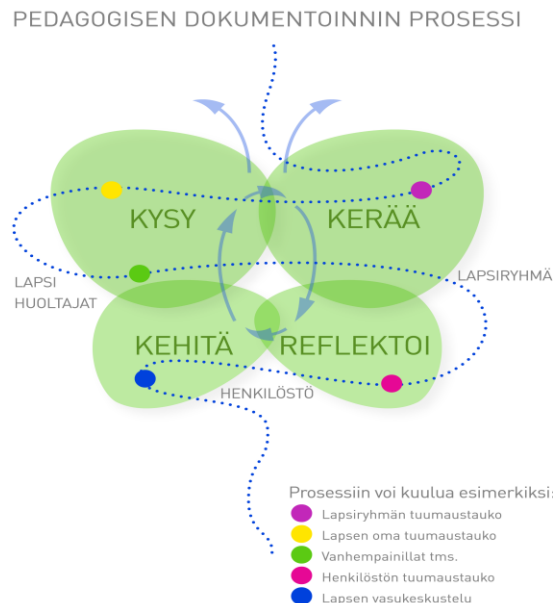
Pedagoginen dokumentointi tehdään myönteisellä näkökulmalla. Dokumentoinnin avulla on tarkoituksena lisätä lapselle mahdollisuuksia osallisuuteen. Dokumentoinnin tuloksena voidaan muuttaa esimerkiksi työntekijän omia toimintatapoja. Tärkeää on, että koko henkilöstö osallistuu aktiivisesti dokumentointiin ja siitä käytävään keskusteluun sekä arviointiin.

Tärkein pedagogisen dokumentin väline on lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatut tavoitteet, menetelmät ja sopimukset ohjaavat sitä, millaista tietoa lapsen kehitykseen ja kasvuun liittyen hankitaan ja miten dokumenttien avulla pyritään tukemaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden toteutumista. Lapsi voi olla mukana toteuttamassa dokumentointia kuvaten, piirtäen, kertoen tai muuten tuottaen tietoa dokumentoitavasta aiheesta. Koottuja dokumentteja kerätään Karstulan varhaiskasvatuksessa lapsen omiin kasvun kansioihin. Lapsi on pääosassa dokumenttien valinnassa. Kasvun kansio on esille lapsen vasukeskustelussa huoltajien kanssa. Päivittäisissä kohtaamisissa huoltajien kanssa saadaan arvokasta tietoa lapsesta, joka voi vaikuttaa lapsen vasuun. Karstulan varhaiskasvatuksessa käytetään dokumentoinnin välineinä seuraavia lomakkeita vasun lisäksi: 4-vuotias lapsi varhaiskasvatuksessa sekä lapsen ja lapsiryhmän haastattelut, huoltajan sivu vasuun- sekä lapsen puheenvuorovasuun-lomakkeet.

Dokumentoinnin merkitys

Pedagoginen dokumentointi antaa mahdollisuuden arvioida varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. Dokumentoinnin avulla on mahdollista havaita epäkohtia toimintatavoissa, sopimuksissa ja säännöissä. Karstulan varhaiskasvatuksessa tiimin toiminta dokumentoidaan pedagogiseen toimintasuunnitelmaan, joka sisältää tiimisopimuksen ja toimintasuunnitelman. Pedagoginen toimintasuunnitelma toimii pedagogisen toiminnan suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen välineenä. Toimintasuunnitelmaa arvioidaan tiimipalavereissa ja mahdolliset muutokset toimintatavoissa kirjataan tiimimuistioon. Pedagoginen toimintasuunnitelma ja tiimimuistiot toimivat tiimin toiminnan seuraamisen työvälineinä ja perehdyttämisen työvälineinä.

Pedagoginen toimintasuunnitelma kokoaa yhteen ryhmän lapsiryhmän mielenkiinnonkohteet, vahvuudet, tarpeet ja ryhmän erityispiirteet. Suunnitelma täytetään lasten vasujen tavoitteiden pohjalta. Suunnitelman tavoitteena on tuoda toimintakulttuuria näkyväksi ja helpottaa sen arviointia. Pedagogisessa toimintasuunnitelmassa avataan tiimin toimintatapoja laaja-alaisesta oppimisesta, täsmennetään oppimisen alueiden tavoitteet, mietitään kauden oppimisympäristön ja leikin kehittämisen tavoitteet sekä kuvaillaan konkreettisesti, miten lapset, huoltajat, työyhteisö ja sidosryhmät osallistetaan näiden arviointiin.

4.3. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Karstulan varhaiskasvatus

Laadukas varhaiskasvatus on perusta lapsen oppimiselle ja hyvinvoinnille. Karstulan varhaiskasvatuksessa henkilöstö suhtautuu lapsiin tasa-arvoisesti, kunnioittavasti ja myötätuntoisesti. Virheet ovat sallittuja niin lapsilla kuin aikuisilla. Jokaisen työntekijän velvollisuus on luoda hyvä, luottavainen ja turvallinen vuorovaikutus lasten ja itsensä välille. Pedagogiikan kehittäminen lähtee lapsen ja lapsiryhmän tarpeista. Lasten aloitteista ja mielenkiinnonkohteista lähtevä projekti- ja teematyöskentely on erinomainen ja suositeltava työtapana toteuttaa varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa. Projektityöskentelyssä opitaan ryhmätyötaitoja sekä harjoitellaan laaja-alaista osaamista. Lasten mielenkiinnonkohteiden huomioiminen motivoi uusien asioiden harjaannuttamista. Tärkeintä projektityöskentelyssä ei ole lopputulos, vaan yhdessä projektin aikana koetut ja opitut asiat. Projektin kesto voi vaihdella lasten mielenkiinnon mukaan. Tärkeää on aikuisen sitoutuminen ja innostuminen uusia työskentelytapoja oppiessaan ja kokeillessaan. Huoltajat tuovat esille kyselyssä työskentelytavaksi pizarapuuttumisen menetelmän, jota käytetään varhaiskasvatuksessa yhtenä tunnettyöskentelyn menetelmänä.

Kokopäiväpedagogiikka

Näemme varhaiskasvatuksessa koko päivän kaikkine toimintoineen lapsen kasvamisen ja oppimisen kannalta merkityksellisenä. Päivittäin toistuvissa, pedagogisesti suunnitelluissa tilanteissa lapset opettelevat ja harjoittelevat monia arjen taitoja. Siirtymätilanteet, leikit ja ohjatut toiminnat nähdään kasvatuksellisesti tärkeinä. Pedagoginen tavoitteenasettelu ulottuu niin ennalta suunniteltuihin kuin spontaaneihin päivän tilanteisiin. Henkilöstön sitoutuminen ja sensitiivinen vuorovaikutus mahdollistavat jokaisen lapsen huomioimisen päivän eri tilanteissa. Henkilöstö tarttuu tietoisesti lasten aloitteisiin. Esimerkiksi siirtymätilanne voi olla oiva hetki lauluhetkelle.

Positiivinen pedagogiikka

Positiivisessa pedagogiikassa korostetaan lapsen vahvuuksia ja tuetaan hänen kokonaisvaltaista hyvinvointiaan esimerkiksi myönteisten tunteiden tunnistamisen ja hyödyntämisen avulla. Henkilöstö sanoittaa myönteisesti arjen tilanteita lapsille ja antaa paljon positiivista palautetta ja kannustusta. Huomioidaan, että jokainen lapsi saa päivän aikana positiivista palautetta. Lapsia rohkaistaan antamaan myös toisilleen positiivista ja kannustavaa palautetta. Iloitsemme yhdessä yrittämisestä, onnistumisista ja kokeilemisesta. Rohkaisemme myös henkilöstöä keskinäiseen positiivisen palautteen antamiseen.

Pienryhmätoiminta

Toimimalla pienissä ryhmissä voimme tarjota lapsille yksilöllistä varhaiskasvatusta. Lapsen kuuleminen ja osallisuuden kokemus mahdollistuvat joustavan ryhmittelyn avulla. Lasten osallisuuden toteutuminen edellyttää henkilöstöltä asettumista havainnoimaan, kuulemaan, olemaan vuorovaikutuksessa, sekä esittämään avoimia kysymyksiä. Osallisuus on keskustelua ryhmän kaikkien jäsenten välillä. Lapsen ajatuksia ja mielipiteitä kuunnellaan, jolloin hänelle tulee kokemus siitä, että hänen ajatuksillaan ja mielipiteillään on merkitystä. Pienryhmiä muodostetaan joustavasti pedagogisin perustein, jolloin ne voivat olla eri kokoisia lasten tarpeista ja toiminnasta riippuen. Tärkeintä on toteuttaa pienryhmätoimintaa päivittäin, ennalta laaditun suunnitelman mukaisesti. Pienessä ryhmässä lapsen on turvallista opetella erilaisia asioita. Pieni ryhmä tarjoaa myös työntekijälle mahdollisuuden tehdä tarkkoja havaintoja yksittäisestä lapsesta sekä omasta toiminnastaan. Pienryhmätoiminta mahdollistaa toimintaympäristön joustavan käytön, koska niin sisä- kuin ulkotilojen käyttöä on mahdollista porrastaa. Huomioimme pienryhmiä muodostaessa joustavan sijoittelun eri tilanteissa ja lasten tarpeisiin pohjautuen.

Luontotoiminta

Karstulan varhaiskasvatuksessa hyödynnetään rikasta lähiluontoa oppimisympäristönä viikoittaisilla retkillä. Luonto ympäristönä houkuttelee lapsia vapaaseen leikkiin, luovuuteen ja yhteistyöhön. Luonnosta löytyvät materiaalit ja ympäristöt antavat paljon erilaisia mahdollisuuksia leikkiin ja itsensä haastamiseen. Lapset oppivat luonnosta leikkimällä, tutkimalla ja tekemällä havaintoja. Ulkona koetut elämykset rakentavat lapsen henkilökohtaista luontosuhdetta ja parhaimmillaan herättelevät halun toimia ympäristön parhaaksi. Ulkoileminen päiväkodin pihalla ja metsissä tarjoaa lapsille merkittäviä oppimiskokemuksia. Päiväkodeissa ja ryhmäperhepäiväkodissa järjestetään lapsille myös Suomen Ladun Metsämörritoimintaa. Keskeistä toiminnassa on ilo, kiireettömyys ja kokemuksellisuus. Luontotoiminnassa järjestämme myös teltoa retkiä.

4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita,

joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia. Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla. Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa. Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Karstulan varhaiskasvatus

Leikki on lasten tapa jäsentää ja tutkia maailmaa sekä muodostaa merkityksiä kokemuksistaan. Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen toimintatapa. Lapsi oppii paljon asioita leikkiessään - leikki itsessään on tärkeä osa lapsen elämää. Parhaimmillaan lapsi saa leikistä iloa sekä oppii sosiaalisia, kielellisiä, matemaattisia ja motorisia taitoja. Leikki voi kasvattaa lapsen itseluottamusta.

Aikuisella on merkittävä rooli leikkien ohjaajana ja rikastuttajana. Työntekijä voi olla kanssaleikkijä, malli, rekvisiitan mahdollista, leikin tukija ja kannattelijä. Työntekijän rooli on kannatella leikkiä antamalla uusia ideoita ja tukemalla lapsien leikkiin liittymistä. Leikeissä aikuisen on tärkeää olla lähellä ja aidosti läsnä lasten vuorovaikutuksen aloitteisiin. Työntekijän heittäytyminen leikkiin ja yhteinen hassuttelu vahvistaa myönteistä ilmapiiriä yhteisössä. Karstulan varhaiskasvatuksessa leikkivälle aikuiselle annetaan leikkirauha.

Oppimisympäristöt joustavat leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille varatuissa tiloissa. Lapset osallistuvat leikkiympäristöjen rakentamiseen ja muuttamiseen sekä valmistavat itse yhteisiä leikkivälineitä. Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Leikki voidaan esimerkiksi sovitusti jättää tiettyyn tilaan seuraavaa päivää varten.

Työntekijät havainnoivat ja dokumentoivat leikkiä ja keskustelevat havainnoistaan myös huoltajien ja lasten kanssa. Lastenkulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija.

4.5. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁹⁸ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

98 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

4.5.1 Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin. Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee **lasten kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Lasten vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan keskustelemalla ja rohkaisemalla lapsia erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin leikeissä ja muussa toiminnassa. Työntekijä kehuu ja kannustaa lasta. Henkilöstö toimii malliesimerkkeinä hyvästä kielen käytöstä. Henkilöstö houkuttelee lasta kertomaan omista kuulumisistaan käyttäen tarvittaessa kuvia apuna. Lapselle annetaan aikaa kertoa asiat omaan tahtiin. Aikuinen osoittaa katsekontaktilla lapselle kuuntelevansa lasta ja olevansa häntä varten. Lasta autetaan ymmärtämään kielen rakenteita, sanajärjestystä, aika- ja paikkakäsitteitä.

Lapsille luetaan päivittäin monipuolista kirjallisuutta: satuja, runoja, loruja, lasten tietokirjoja ja muuta asiapitoista tekstiä. Hyödynnämme kirjastoa aktiivisesti varhaiskasvatuksessa käytettävän kirjallisuuden rikastuttajana. Lapset pääsevät osallistumaan satujen valintaan. Käytössämme on myös digitaalisten kirjojen kirjasto Lukulumo sovellus. Lasten kanssa käytetään muun muassa sadutusta, satuhierontaa, laululeikkejä, roolileikkejä, draamaa, satujumppaa, vitsejä, arvoituksia, loruja, riimejä ja kuvasta kertomista sekä nimeämistä kielen rikastuttamiseksi.

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan suomen kielen murteisiin ja vieraisiin kieliin lasten mielenkiinnon kohteiden mukaisesti. Huomioimme ryhmässä näkyvät kielet toiminnassamme. Suomi toisena kielenä opetusta (S2-opetus) toteutetaan osana kielitietoista toimintaa. Käytössämme on Moomin Language School-digitaalinen palvelu.

Toimintavinkkejä kielten rikkaaseen maailmaan:

Kuvakirjat ja sadut	Roolileikit	Sadutus	Lasten kiinnostuksen herättely kirjoja kohtaan
Kuvakirjasta kertominen/nimeäminen	Laiva on lastattuleikki	Tuo minulle-leikki	Kirjastoon tutustuminen
Pöytäteatteri, käsinukketeatteri, satujumppa	Lukulumo-sovellus	Moomin Language School	Yhteiset arjen huomiot lasten kanssa, yhdessä ihmettely

4.5.2. Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsitteellisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvausta sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot

kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa

havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisuuden** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Karstulan varhaiskasvatus

Karstulan varhaiskasvatuksessa lasten kanssa käytetään eri ilmaisun muotoja ja toiminta voi olla sekä suunniteltua että spontaania. Työntekijät kannustavat ja rohkaisevat lapsen luovuutta antamalla mahdollisuuksia esiintyä ja esitellä tuotoksiaan arvostavassa ja turvallisessa toimintaympäristössä.

Lapsella tulee olla mahdollisuus piirtää, maalata, leipoa, soittaa, laulaa, rakentaa, näytellä, tanssia, näytellä, nikkaroida, askarrella, ommella, kuunnella ja keksiä satuja ja runoja. Toiminnassa keskiössä ei ole lopputulos vaan itse tekeminen ja kokeminen. Yhdessä tehtäessä kasvatetaan ryhmän “me-henkeä” ja opitaan uutta. Varhaiskasvatuksessa järjestetään lapsille konsertti- ja teatteritapahtumia.

Varhaiskasvatuksen yksiköissä vierailee kuukausittain “Soitto-Susanna” laulattamassa ja

leikittämässä lapsia haitarimusiikilla. Kesäisin järjestetään koko varhaiskasvatuksen yhteiset festarit, joissa lapset ja aikuiset pääsevät esiintymään, tanssimaan ja nauttimaan musiikista. Varhaiskasvatuksessa vierailee myös erilaisia kulttuuriesiintyjä, kuten lastenmusiikkiorkestereita.

Toimintavinkkejä musiikilliseen ilmaisuun:

Musiikin kuuntelu	Oma keho rytmi-soittimena	Piiri- ja laululeikit	Rytmisoihtimet
Laulaminen, rytmittäminen, taputus	Musiikin arvionti/levyraati	Musiikkisadut	Muskarit
Musiikkivideoiden teko	Pianon soittaminen	Lasten konsertit	Juhlat, teemapäivät

Toimintavinkkejä käsityölliseen ilmaisuun:

Hiekkaleikit	Muovailu	Leipominen	Kasvien kasvat-taminen
Maalaaminen	Leikkaaminen, rypistäminen, repiminen	Huovutus, painantaompelutyöt	Naulaaminen, sahaaminen, nikkarointi
Luonnon ja kierrä-tysmateriaaleista as-kartelu	Lumileikit	Lasten vapaa askar-telu	Korjaustöihin osal-listaminen

4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja,

musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänkysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Karstulan varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa muun muassa jokaisen lapsen uskonnollista ja katsomuksellista taustaa (Varhaiskasvatuslaki 3§). Työntekijät tutustuvat oman ryhmänsä lasten ja heidän perheidensä kieleen, uskontoihin ja katsomuksiin. Perheiden kulttuuriperinnöstä ollaan kiinnostuneita ja sitä kunnioitetaan. Eri uskonnot ja katsomukset ovat tasavertaisessa asemassa keskenään ja niihin tutustutaan neutraalisti. Karstulan evankelisluterilaisen seurakunnan kanssa tehdään yhteistyötä ja joskus toiminta sisältää uskonnollisia elementtejä. Tällöin sovitaan huoltajien kanssa, osallistuuko lapsi edellä mainittuun vai rinnakkaiseen, vastaavaan toimintaan. Vaihtoehtoinen toiminta on aina pedagogisesti suunniteltua ja toteutettua. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon se, että uskonnottomuus on yksi osa katsomuskasvatusta. Työntekijöiden rooli katsomuskasvatuksessa on luoda hyväksyvä ja keskusteleva ilmapiiri. Varhaiskasvatuksen yhteiset juhlat eivät voi olla uskonnollisia tilaisuuksia, eikä niille järjestetä vaihtoehtoisia tilaisuuksia. Yhteisiin juhliin voi sisältyä uskontoon viittaavia yksittäisiä elementtejä. Tällaiset juhlatraditiot katsotaan kuuluvaksi osaksi suomalaista kulttuuria.

Lasten kanssa tutustutaan aikaan ja pohditaan tapahtumia ja elämää niin menneen, nykyisyyden kuin tulevan näkökulmasta. Menneeseen aikaan tutustuminen voi tapahtua isovanhempien kokemusten, vanhojen esineiden ja perinneleikkien kautta. Nykyisyyttä käsitellään yhdessä lasten kanssa tutustumalla ajankohtaisiin tapahtumiin. Työntekijät pohtivat suuria nykyhetken tapahtumia ja niiden huomioimista ja käsittelemistä varhaiskasvatuksessa. Perheiden sisäiset tapahtumat ovat lapsen elämässä merkityksellisiä ja niiden käsitteleminen varhaiskasvatuksessa on tärkeää.

Karstulassa lapsiryhmän työntekijöiden lisäksi sosiaalityön ja/tai neuvolan perhetyöntekijät voivat olla lapsen ja perheen tukena muutoksien ja yllättävien tapahtumien käsittelemisessä. Tulevaisuutta voidaan suunnitella ja kuvitella erilaisten roolileikkien ja luovan ilmaisun avulla. Media on läsnä lasten elämässä ja sen todenmukaisuuden pohtiminen on tärkeää. Lapsille annetaan mahdollisuus tutustua turvallisesti työntekijöiden ohjauksella median käyttöön. Lapsille opetetaan medialukutaitoa ja -kriittisyyttä. Heidän kanssaan tutustutaan mediakulttuuriin keskustelemalla, leikkimällä, lukemalla, tutkimalla kuvia ja mainoksia, valokuvaamalla ja tuottamalla itse äänitteitä ja videoita. Lapset harjoittelevat mediataitoja eri rooleissa: käyttäjinä, ilmaisijoina, osallistujina ja mediaturvan tarvitsijoina. Varhaiskasvatusyksiköissä on käytössä tabletteja.

Toimintavinkkejä minä ja meidän yhteisön toteutukseen:

Lapsen rohkai- seminen	Lapsen minäkuvan vahvistaminen	Lasten ryh- mäyttäminen	Oikean ja väärän o- pettaminen
Ihmisten, eläinten ja luonnon kunni- oittaminen	Anteeksipyyntö	Tunnetaitomateriaal i Fanni, Molli, Viitottu rakkaus-	Kirkkopyhien sano- ma, juhlapyhien tra- ditiot ja tavat
Kulttuuritietoisuus (dived.fi)	Suvaitsevaisuus	Ystävyys	Mediataidot

4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille

tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävästä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävästä elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävästä elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävästä elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia

luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Karstulan varhaiskasvatus

Karstula sijaistee vesistöjen ja metsien keskellä. Luonto tarjoaa monipuolisia leikki- ja oppimisympäristöjä. Luontoretket ovat viikoittainen osa varhaiskasvatusta. Lasten kanssa retkeillään ja havainnoidaan yhdessä luonnon ilmiöitä eri vuodenaikoina, eri aisteilla. Luonto nähdään varhaiskasvatuksessa yhtenä hyvinvoinnin lähteenä ja lapsille opetetaan luonnosta nauttimista. Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Retkillä pohditaan luontoon liittyviä asioita ja opetellaan jokaisen oikeuksia. Varhaiskasvatuksessa opetellaan kierrätystä. Päivittäinen jätteiden lajittelu sekä energiansäästö (vesi, valot, ja lämpö) kuuluvat arkeen.

Matemaattista ajattelua edistetään arkipäivän tilanteissa leikinomaisesti ja toiminnallisesti. Lasten kanssa kiinnitetään huomiota lukumääriin, numeroihin ja harjoitellaan eri käsitteitä. Varhaiskasvatuksessa on käytössä matemaattisia oppimislejkejä.

Toimintavinkkejä matemaattiseen ajatteluun:

Luokittelu värein	Numero-lumäärä harjoitteet	Lukusana- vastaavuus harjoitteet	Muisti-, pala-, noppa- ja väripelit
Aikakäsitteet: eilen, tänään, huomenna	Sijaintikäsitteet	Värit, muodot	Hahmottaminen: rakenteluleikit, mallirakentaminen
Vertailu: suurempi - pienempi	Pari: parijono, sukkapari, muistipeli	Lukimat-sivusto	Vastakohtat

4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä

pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

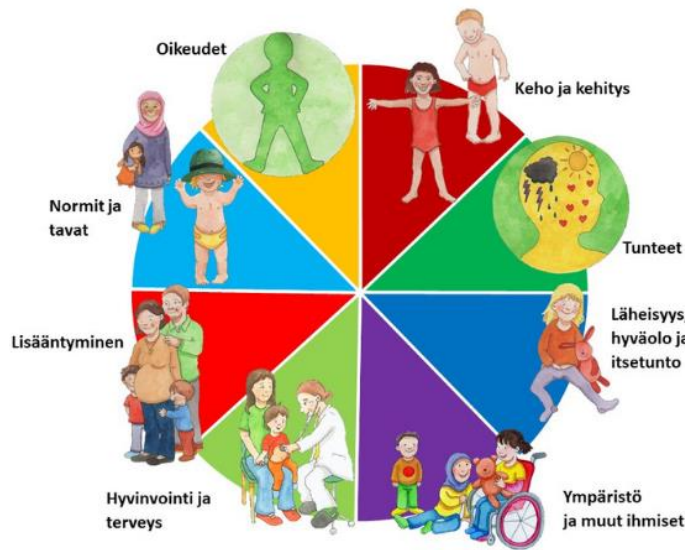
Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömiseen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Karstulan varhaiskasvatus

Kehotunnekasvatuksen tavoitteena on lapsen hyvinvointi ja suojeleminen: lapsi oppii turvataitoja sekä oman ja toisen kehon rajojen kunnioittamista. Karstulan varhaiskasvatuksessa on tärkeää luoda avointa ja turvallista ilmapiiriä, jossa kaikenlaiset kysymykset ovat sallittuja ja jokainen saa olla oma itsensä.

Väestöliitto.fi

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja oppimista kohti liikunnallista elämäntapaa. Liikkumista tapahtuu kaikissa arjen toiminnoissa ja sitä tulisi rajoittaa mahdollisimman vähän. Pienryhmätoiminta, jolloin lapsiryhmässä on vähemmän odottelua, edistää lapsen liikkumista. Työntekijät toimivat varhaiskasvatuksessa liikkumisen mahdollistajana ja esimerkkinä. Työntekijät ohjaavat lasten liikkumista niin sisä- kuin ulkotiloissa ja opettavat lapsille tapoja liikkua ja leikkiä yhdessä. Perustana toimii lasten liikunnassa varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Noin kaksi kolmasosaa liikkumisen päivittäisestä kokonaismäärästä tulisi tapahtua varhaiskasvatuspäivän aikana. Liikuntasalit, -urheilukenttä, lähiliikuntapuistot, hiihtoladut, luistelukenttä, sekä leikkipuistot ovat myös varhaiskasvatuksen käytössä.

Kuvio 2. Suositeltava fyysinen aktiivisuus koostuu päivän mittaan kuormittavuudeltaan erilaisista arjen touhuista.

Työntekijät ohjaavat lasta myönteisiin ruokakokemuksiin rohkaisemalla ja houkuttelemalla maistamaan tai haistamaan erilaisia ruokia, ilman pakottamista, lapsen oman mieltymyksen mukaan. Ruoka ei ole palkkio, vaan kaikki tarjolla oleva pitää olla lasten saatavilla oli ruokaa

maistanut tai ei. Keskustelut kuuluvat ruokailuun. Ruokamaailma tulee tutuksi itse tekemällä ja tutkimalla. Lapset annostelevat itse ruokansa lautaselle ja näin opettelevat arvioimaan sen, mitä jaksavat syödä. Karstulan varhaiskasvatuksen ateriat noudattavat varhaiskasvatuksen ruokailusuosituksia. Ruoka tilataan ostopalveluna Karstulan seudun ravitsemispalvelu Karsera Oy:lta.

Toimintavinkkejä liikkumiseen:

Kehon osat	Ulkoliikunta	Tasapainotaidot, liik-kumistaidot, väli-	Valokuvasuunnistus , tempuradat
Hiihto, luistelu, mäenlasku	Välineet: pallo, herne pussit, leikkivarjo, huivit, satujumppa	Liikuntakansiot: tee-majummat	Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset
Metsä liikunta-ympäristönä	Liikuntasalit, urheilukenttä, Hammeri	Jumppalorut arjessa	Teemapäivät: Jekku-jänö

4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä.⁹⁹ Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

99 Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa 100. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanlasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -

kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

100 Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti V

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys. Kaksikielinen varhaiskasvatus Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyskautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

4.6.1 Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

LAAJAMITTAINEN KAKSIKIELINEN VARHAISKASVATUS

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa
Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

SUPPEAMPI KAKSIKIELINEN VARHAISKASVATUS

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kielenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kielenopetukseen.

KIELIPESÄ

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

Karstulan varhaiskasvatus

Karstulan varhaiskasvatuksessa eri kulttuuri- ja kielitaustaiset lapset sijoittuvat samaan ryhmään suomen kieltä äidinkielenään puhuvien lasten kanssa inklusioperiaatteen mukaisesti. Lasten kanssa tutustutaan lapsiryhmän lasten eri kieli-, kulttuuri- ja katsomustaustoihin.

Monikielisten lasten kielet, kulttuurit ja katsomukset tuodaan oppimisympäristössä esiin esimerkiksi leikki- ja toimintavälineiden valinnoilla. Kieli- ja kulttuuritietoisen toiminnan yksi edellytyksistä on avoin yhteistyö ja keskustelu huoltajien kanssa.

Suomi toisena kielenä -opetuksen (S2-opetus) tärkeimpänä tavoitteena on itsensä ilmaisun lisäksi tukea lapsen osallisuutta ja taitoja liittyä vuorovaikutustilanteisiin vertaisten ja aikuisten kanssa. S2 -opetus on osa kielitietoista toimintaa ja toteutuu pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen arjessa toimien ja leikkien kokopäiväpedagogiikan periaattein. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen toistensa kanssa, heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin. Työntekijät kiinnittävät huomiota oman kielenkäyttönsä selkeyteen ja monipuolisuuteen. Kielenkäytön tukena käytetään kuvia ja puhetta käännetään tarvittaessa google kääntäjän avulla. Arjen oppimistilanteiden rinnalla kielikerhot kielen äärellä tukevat kielen jäsentymistä.

4.7. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tarkennetaan seuraavia pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita huomioiden lasten ikä ja kehitys sekä eri toimintamuotojen ominaispiirteet. Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja sisältöjä eri toimintamuodoissa voidaan täsmentää paikallisissa suunnitelmissa.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan ja tarkennetaan

- pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä
- varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin periaatteita ja käytäntöjä
- monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita
- käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti
- oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä
- lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa
- eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttamista
- kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamista, mikäli sitä järjestetään
- vieras- ja monikielisten lasten suomen/ruotsin kielen oppimisen tukemista
- perheen kielivalintoihin ja äidinkielen tukemiseen liittyvää yhteistyötä ja käytäntöjä

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty¹⁰¹. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä¹⁰² on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

5.1. Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä.

¹⁰¹ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹⁰² Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää¹⁰³.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu¹⁰⁴.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta¹⁰⁵. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan järjestämä varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹⁰⁶ varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹⁰⁷.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹⁰⁸. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta¹⁰⁹. Tuki voi olla säännöllistä, osatai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹¹⁰. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

103 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

104 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

105 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

106 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

107 Varhaiskasvatuslaki 15 b §

108 Varhaiskasvatuslaki 31 §

109 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

110 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹¹¹. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹¹², joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Karstulan varhaiskasvatus

Karstulassa tukea tarvitsevat lapset saavat varhaiskasvatusta inklusiivisten periaatteiden mukaisesti päiväkotiryhmissä, ryhmäperhepäiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Rakenteellista tukea vahvistetaan joustavasti tuen tarpeen mukaan lapsiryhmä- ja/tai henkilöstörakenteeseen vaikuttamalla. Rakenteellista tukea tarkastellaan myös tilannekohtaisesti muuttuvassa varhaiskasvatuksen arjessa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja

- Työskentelee kaikissa toimintayksiköissä
- Toimii henkilöstön tukena pedagogisen toimintasuunnitelman laatimisessa lasten yksilöllisten tuen tarpeiden toteutumisen näkökulmasta
- Konsultoi ja tukee henkilöstöä lasten tukeen liittyvissä asioissa
- Osallistuu perhepäivähoidon lasten vasun laadintaan
- Osallistuu yhteistyöhön huoltajien kanssa sekä moniammatilliseen yhteistyöhön
- On yhteydessä moniammatilliseen varhaisentuenryhmään tai Keski-Suomen hyvinvointialueen lasten kuntoutustyöryhmään lapsen asioissa
- Vastaa lapsen tukeen liittyvästä ohjauksesta
- Osallistuu lapsen tuen toteuttamisen ja lapsen tuen tarpeen arviointiin
- Osallistuu lapsen tuen toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin
- Erityisopetus pienryhmissä tai yksilöllisesti, samanaikaisopetus/yhteisopettajuus lapsen ryhmän henkilöstön kanssa

5.2. Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹¹³. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.¹¹⁴

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.¹¹⁵ Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.¹¹⁶

¹¹¹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹¹² Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

- 113 Varhaiskasvatuslaki 15 a §
114 Varhaiskasvatuslaki 15 d §, 4. momentti
115 Varhaiskasvatuslaki 40–41 §
116 Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

Karstulan varhaiskasvatus

Karstulan varhaiskasvatuksessa arvostetaan hyvää yhteistyötä huoltajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteistyö on tiivistä ja samat yhteistyön periaatteet pätevät kaikilla tuen tasoilla. Yhteistyö alkaa, kun huoltajien kanssa käydään aloituskeskustelu lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa. Aloitus-/tiedonsiirtokeskustelu voidaan käydä myös silloin, kun lapsi siirtyy varhaiskasvatuksen sisällä uuteen ryhmään tai esiopetukseen. Kaikki huoltajat vastaavat kyselyssä, että yhteistyö varhaiskasvatushenkilöstön kanssa on sujuvaa ja luontevaa.

Kun pohditaan lapsen tarpeisiin sopivaa tuen tasoa, huoltajalle kerrotaan lapsen oikeudesta tukeen ja siitä, miten tuen järjestämiseen liittyviä asioita käsitellään, kenelle tietoja annetaan ja miten niitä säilytetään. On tärkeää, että huoltajat tietävät, miten tuki järjestetään käytännössä lapsiryhmässä. Henkilöstö saa tukea yhteistyön tekemiseen varhaiskasvatuksen erityisopettajalta. Erityisopettajan yhteistyö huoltajien kanssa tiivistyy vahvemmillä tuen tasoilla. Lapsen mielipide selvitetään myös tuen aikana lapsen ikään ja kehitystasoon sopivalla tavalla. Lapsen kanssa voidaan ikä- ja kehitystaso huomioiden pohtia hänen vahvuuksiaan ja osaamistaan, harjoiteltavia asioita ja kiinnostuksen kohteita. Lapsi voidaan ottaa mukaan suunnittelemaan ja tekemään materiaaleja (kuvat, kuvavalikot tms.), joilla häntä tuetaan. Lapsen sitoutuminen tukitoimiin vahvistuu, kun hän saa vaikuttaa tuomalla oman näkökulmansa mukaan suunnitelmiin ja toteutukseen. Huoltajat vastaavat kyselyssä, että tukiprosessi on selkä ja perusteltu ja lapsi saa tarvittaessa tukea riittävästi ja viipymättä. Huoltajat vastaavat, että lapseen liittyvistä pedagogisista toimintatavoista keskustellaan hyvin yhdessä huoltajien kanssa.

5.2.2. Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹¹⁷.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹¹⁸. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹¹⁹.

Karstulan varhaiskasvatus

Monialaista yhteistyötä tuen tarpeen tunnistamisen aikana koordinoi varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajien suostumuksella. Tuen aikana erityisopettaja kutsuu kokoon monialaisen varhaisentuen ryhmän. Yhteistyön käytänteistä ja työnjaosta sovitaan näissä palaverissa, joita järjestetään tarpeen mukaan. Lapsen saadessa säännöllistä kuntoutuksellista tukea (terapiat tms.), ryhmän henkilöstö tekee tiivistä yhteistyötä näiden toimijoiden kanssa suunnitellen, arvioiden ja kehittäen tuen jatkumoa ja eheää kokonaisuutta lapsen edun mukaisesti. Terapeutit osallistuvat myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen tuoden siihen oman asiantuntijuutensa näkökulman. Huoltajat vastaavat kyselyssä, että monialainen yhteistyö koetaan toimivaksi.

Siirtymävaiheissa henkilöstö huolehtii siitä, että lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta oleelliset ja tarvittavat tiedot siirtyvät tulevan ryhmän henkilöstölle. Tiedonsiirron käytännöt suunnitellaan aina tilannekohtaisesti lapsen edun mukaisesti. Tiedonsiirto toteutetaan ensisijaisesti huoltajien suostumuksella. Huoltajien toiveiden mukaisesti järjestetään tarvittaessa tiedonsiirtopalaveri lähettävän yksikön työntekijän, vastaanottavan yksikön työntekijän ja perheen kanssa.

5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso¹²⁰ ja tuen muodot¹²¹ tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas

pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

117 Varhaiskasvatustaki 40–42 §

118 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 § 3 momentti

119 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

120 Varhaiskasvatustaki 15 a §

121 Varhaiskasvatustaki 15 b §

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹²². Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹²³.

Karstulan varhaiskasvatus

Lapselle mietitty tuki rakentuu laadukkaan ja hyvin suunnitellun peruspedagogiikan päälle. Peruspedagogiikkaan kuuluu selkeä päiväjärjestys ja säännöllinen struktuuri. Oppimisympäristöjä muokataan, toimintaa eriytetään ja ryhmää jaetaan joustavasti sen tiedon pohjalta, jota on saatu lapsia havainnoimalla ja yhteistyötä tekemällä.

Kun havaitaan, ettei lapsen yksilöllinen tarve täyty peruspedagogiikan keinoin, lapselle määritellään sopivin tuen taso ja tuen muodot. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstön lisäksi huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Olennaisesti

muutokset tuen tasojen välillä liittyvät tuen yksilöllisyyden ja intensiteetin, erityispedagogisen osaamisen ja monialaisen yhteistyön vahvistumiseen, kun tuen tarve lisääntyy ja tuen tasoilla nousee ylemmäksi. Inklusiivisten periaatteiden mukaisesti tuki järjestetään lapsen omassa ryhmässä. Tukea saavalla lapsella on oikeus olla osallinen, oppia ja toimia osana vertaisryhmää. Apuvälineiden käyttö ja pedagogiset toimintatavat suunnitellaan ensisijaisesti niin, että lapsi on mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa. Yksilöllisesti toteutettavilla tukitoimilla pyritään vahvistamaan lapsen kykyä ja mahdollisuuksia osallistua ryhmätoimintaan tulevaisuudessa.

5.3.1. Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea. Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös¹²⁴.

122 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

123 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

124 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

Karstulan varhaiskasvatus

Yleinen tuki toteutetaan osana ryhmän toimintaa inklusiivisia periaatteita noudattaen. Se voi olla esimerkiksi lapsen yksittäisen tarpeen huomiointi ryhmän pedagogisen toiminnan, toimintakulttuurin tai oppimisympäristön suunnittelussa. Se voi olla myös yksilöllinen tukitoimi yksittäiseen tilanteeseen tai lyhytkestoiseen tarpeeseen. Yleisestä tuesta vastaa pääsääntöisesti päiväkodeissa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä muun ryhmän henkilöstön kanssa. Ryhmäperhepäivähoidossa yleisestä tuesta vastaa lapsiryhmän henkilöstö ja perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja. Yleisen tuen toteuttamiseen on käytössä yleisen tuen tsekkauslomake, jonka avulla voi dokumentoida ja arvioida, ovatko tarpeelliset yleisen tuen tukimuodot lapsella käytössä. Varhaiskasvatus vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia tukitoimia ovat esimerkiksi toiminnan käytännön järjestämiseen liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat, lapsen oppimisen ja kehityksen tukemiseksi tarvittavat lelut, kommunikointia ja vuorovaikutusta tukevat välineet, erityiset tila- ja/tai huonekalujärjestelyt sekä lapsi- tai ryhmäkohtaiset avustajat. Näistä tukipalveluista tehdään hallinnollinen päätös erikseen yleisen tuen aikana. Eri toimijoiden osallistumista lapsen ja perheen tukemiseksi on arvioitava tilannekohtaisesti ja lapsen edun mukaisesti.

5.3.2. Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä. Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista. Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹²⁵. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²⁶.

Karstulan varhaiskasvatus

Kun havaitaan, että yleinen tuki ei riitä vastaamaan lapsen tarpeisiin tai lapsen tarpeet ovat pitkäkestoisia ja moninaisia, hänelle annetaan tehostettua tukea. Henkilöstö tekee näissä tuen nivelvaiheissa tiivistä yhteistyötä lapsen huoltajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tehostetun tuki on säännöllistä ja lapsen tarpeet huomioidaan päivittäin osassa varhaiskasvatuksen toimintaa. Lapsen yksilölliset tarpeet huomioidaan säännöllisesti pedagogiikkaa suunniteltaessa ja kehitettäessä. Lapsen kanssa käytetään useita eri tuen muotoja säännöllisesti ja samanaikaisesti. Pääsääntöisesti ryhmän henkilöstö toteuttaa annettavan tehostetun tuen, mutta sen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen osallistuvat erityisopettaja sekä tarvittaessa monialaiset yhteistyökumppanit. Tarvittaessa lapsen asioita ja tuen tarvetta voidaan pohtia monialaisessa vartu-työryhmässä. Erityisopettaja voi antaa tehostetun tuen aikana myös osa-aikaista erityisopetusta yksilöllisen tarpeen mukaan. Päiväkodinjohtaja tekee tehostetusta tuesta hallinnollisen päätöksen lapsen huoltajien kuulemistapaamisen jälkeen.

5.3.3. Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²⁷.

Karstulan varhaiskasvatus

Jos yleinen tai tehostettu tuki ei riitä tai lapsi tarvitsee tukea vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi hänen toimintakykyään alentavasta oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen, lapsi saa yksilöllisesti suunniteltua erityistä tukea. Erityinen tuki muodostuu useista erilaisista tukimuodoista ja se on jatkuvaa sekä kokoaikaista. Erityisopettaja suunnittelee, arvioi ja kehittää annettavaa tukea tiiviissä yhteistyössä ryhmän henkilöstön kanssa sekä antaa säännöllisesti osa-aikaista erityisopetusta lapselle. Huoltajien kanssa tehdään tiivistä ja avointa yhteistyötä. Erityisen tuen suunnitteluun osallistuvat vahvasti myös lapsen kanssa toimivat monialaiset asiantuntijat. Päiväkodinjohtaja tekee erityisestä tuesta hallinnollisen päätöksen lapsen huoltajien kuulemistapaamisen jälkeen.

5.3.4. Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹²⁸. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia** ja **hoidollisia** tuen muotoja.

125 HE 148/2021 vp, s. 32

126 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

127 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

128 Varhaiskasvatuslaki 15 b §

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia

pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

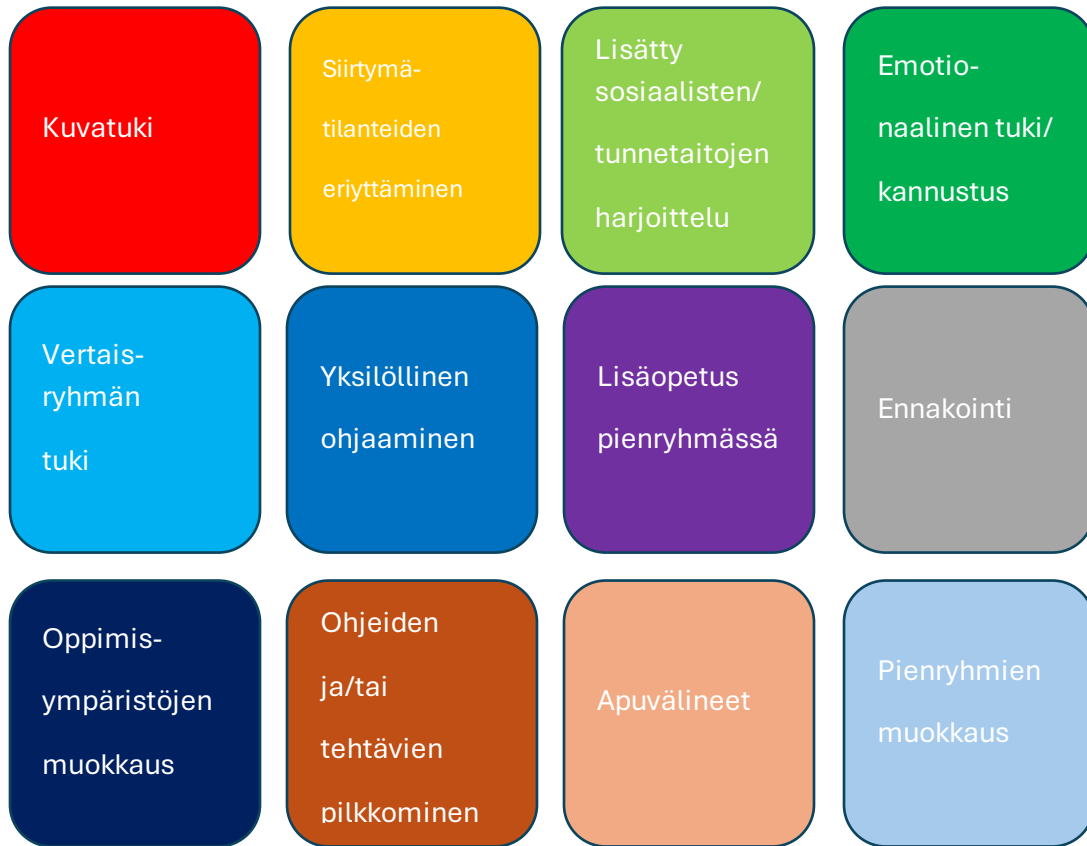
Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹²⁹. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

129 Varhaiskasvatuslaki 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

Esimerkkejä tukitoimista kaikilla tuen tasoilla.

5.4. Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹³⁰. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

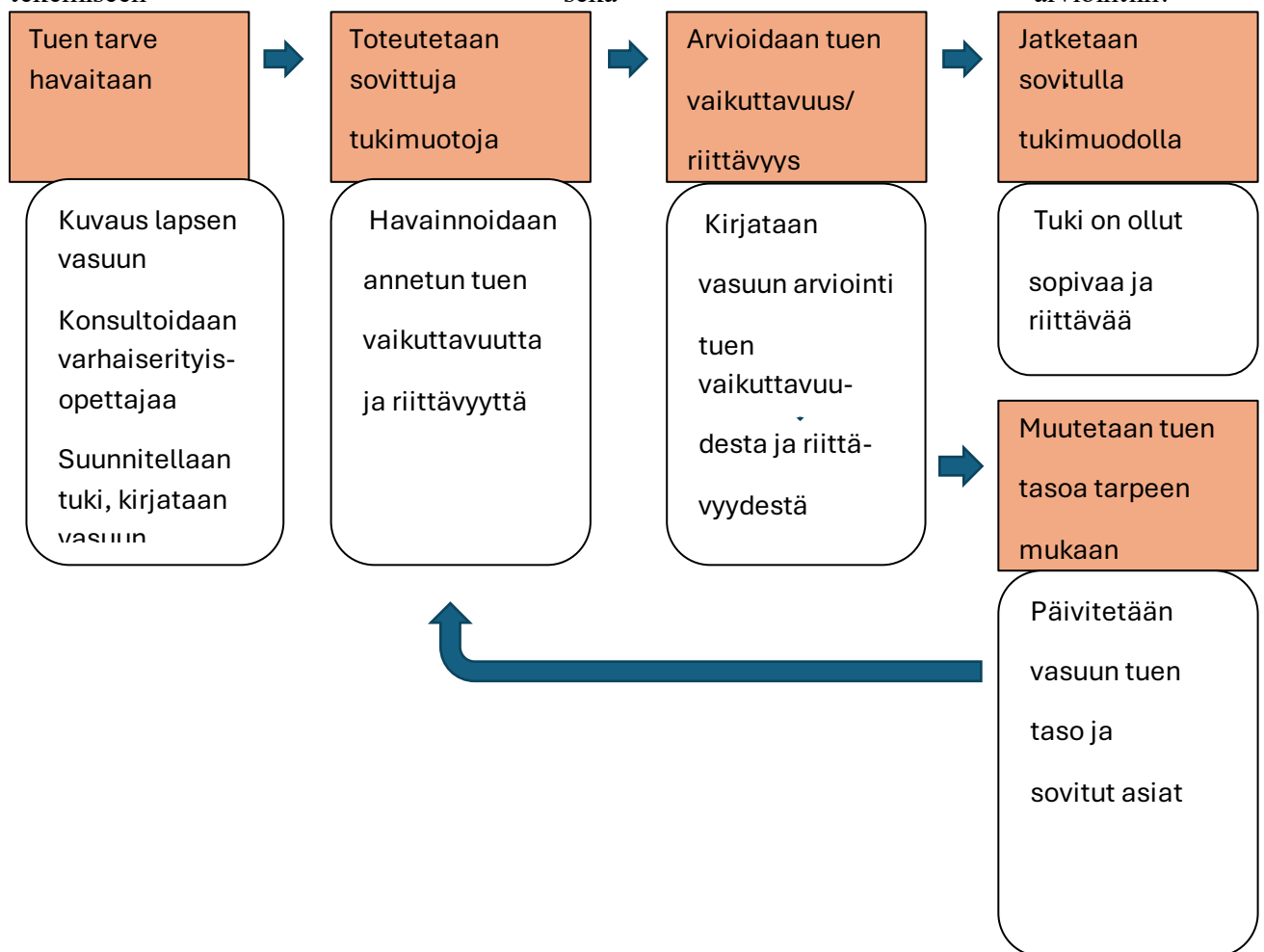
Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista¹³¹.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

Karstulan varhaiskasvatus

Karstulan varhaiskasvatuksessa tuen tarpeen arviointi perustuu huolelliseen havainnointiin ja arviointiin varhaiskasvatuksen arjen eri tilanteissa sekä hyvään yhteistyöhön henkilöstön, huoltajien ja monialaisten asiantuntijoiden kanssa. Arjen havainnointia ja niiden arviointia tekevät kaikki ryhmän henkilöstöön kuuluvat työntekijät. Erityisopettaja osallistuu havaintojen tekemiseen sekä arviointiin.

Tuen tarpeen havaitsemisen ja arvioinnin prosessi.

Varhaiskasvatuksessa on käytössä 4-vuotias varhaiskasvatuksessa lomake sekä yleisen tuen tsekkaukseen. Kaikista neljä vuotta täyttäneistä lapsista täytetään havainnointilomake, jonka huoltajat toimittavat neuvolaan.

Jos varhaiskasvatuksessa tehtyjen arviointien perusteella tarvitaan tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi yhteistyötä sosiaali- ja terveysviranomaisten kanssa, erityisopettaja voi ohjata lapsen ja perheen tarvittavien palvelujen piiriin. Karstulassa toimii varhaisen tuen ryhmä, jossa lapsen asioita voidaan pohtia moniammatillisesti huoltajan ja ryhmän työntekijän kanssa. Ohjaus tehdään aina yhteistyössä huoltajan kanssa ja myös lapsen mielipide huomioiden. Lapsen saamaa tukea ja sen vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti sekä ryhmän henkilöstön että erityisopettajan toimesta. Arvioinnin tavoitteena on kehittää tukea vastaamaan lapsen tarpeeseen parhaalla mahdollisella tavalla. Tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti varhaiskasvatuksen arjessa keräten havaintoja ja keskustellen huoltajien ja lapsen kanssa sekä henkilökunnan kesken. Tukea arvioidaan myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelman päivityksen yhteydessä sekä aina tarpeen mukaan. Tuen arvioinnissa huoltajilla on aktiivinen rooli ja lapsi osallistuu ikä- ja kehitystaso huomioiden. Tukeen liittyvää arviointia tehdään tarpeen mukaan monialaisesti lapsen/perheen kanssa työskentelevien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa arjessa kohdatessa sekä kutsumalla heitä mukaan yhteisiin keskusteluihin. Tehostetun ja erityisen varten tulee arvioida ja kuvata lapsen vasaan lapsen mahdollisesti aiemmin saama tuki sekä sen vaikuttavuus ja riittävyys.

5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹³². Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

130 Varhaiskasvatuslaki 15 a ja d §

131 Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

132 Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 § 66

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹³³. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi

pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.¹³⁴

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹³⁵. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

133 Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

134 HE 148/2021 vp, s. 34

135 Varhaiskasvatuslaki 15 e § V

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeet, riittävyys ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹³⁶.

136 HE 148/2021 vp, s. 35

Karstulan varhaiskasvatus

Karstulan varhaiskasvatuksessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma kirjataan tuen aikana Wilma-järjestelmään. Huoltajilla on mahdollisuus vaikuttaa lapsen vasuun huoltajien sivu vasussa-lomakkeella sekä lapsen puheenvuoro – vasuun lomakkeen avulla. Lapsen tukeen liittyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä sovitaan aina yhdessä. Huoltajia kuullaan yhteisellä tapaamisella ennen tehostetun- tai erityisen tuen hallintopäätöksen tekoa. Lapsen siirtyessä esiopetukseen tuen tarve arvioidaan uudelleen siellä olevien käytänteiden mukaisesti. Esikouluun siirtyville lapsille järjestetään keväisin tiedonsiirtopalaverit tulevan esikouluopettajan kanssa. Huoltajat voivat olla keskustelussa halutessaan mukana. Esiopetuksen täydentävä varhaiskasvatus huomioidaan tuen aikana esiopetuksessa kirjattavissa suunnitelmissa.

5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹³⁷. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹³⁸. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹³⁹.

Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla¹⁴⁰. Päätös on aina perusteltava¹⁴¹. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹⁴².

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹⁴³.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹⁴⁴.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta¹⁴⁵. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.¹⁴⁶

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista. Lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

138 Hallintolaki 34 §

139 HE 148/2021 vp, s. 35

140 Varhaiskasvatuslaki 62 §

141 Hallintolaki 34, 45 § 1 momentti, 47 § ja varhaiskasvatuslaki 15 a §

142 HE 148/2021 vp, s. 36

143 HE 148/2021 vp, s. 34

144 Varhaiskasvatuslaki 15 c ja e §

145 Varhaiskasvatuslaki 15 e §
146 HE 148/2021 vp, s. 30

Karstulan varhaiskasvatus

Hallintopäätös tehdään viipymättä, kun tuen tarve havaitaan. Myös huoltaja tai laillinen edustaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle. Tukea aletaan antaa eli päätös pannaan täytäntöön lainvoimaa vailla olevana heti, kun tuen tarve on tunnistettu. Toisin sanoen tuen antamisen aloittamiseksi ei odoteta hallintopäätöksen saapumista. Huoltajilla on oikeus hakea päätökseen muutosta aluehallintovirastosta, joten päätökseen liitetään ohjeet muutoksenhausta. Hallintopäätös haetaan aina uudelleen, jos varhaiskasvatuksen järjestämispaikka vaihtuu, esim. lapsen vaihtaessa päiväkotia tai perhepäivähoidosta päiväkotiin tai perheen muuttaessa toiselle paikkakunnalle. Päätös haetaan uudestaan myös silloin, kun tukipalveluissa tai tukimuodoissa tai tasossa tapahtuu muutoksia. Toisin sanoen silloin, kun lapsen tarpeet tai olosuhteet muuttuvat. Kuulemistilaisuudella tarkoitetaan huoltajien suullista tai kirjallista kuulemistä lapsen tukeen liittyvässä asiassa. Huoltajien tulee tietää, mistä asiasta heitä kuullaan. Kirjallisessa kutsussa suulliseen kuulemiseen tai kirjallisessa kuulemisessa tulee käydä selkeästi ilmi, että lapselle harkitaan tehostetun tuen, erityisen tuen tai varhaiskasvatuslain 15 c § mukaisten tukipalveluiden päätöksen tekemistä tai päivittämistä. Suullisessa kuulemisessa lapsen ja huoltajan esille tuomat näkemykset on kirjattava hallintolain 42 §:n mukaisesti. Esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa tehdään myös hallintopäätökset tukipalveluiden sekä tehostetun ja erityisen tuen osalta. Päätökset tehdään esiopetuksessa täytettävien asiakirjojen pohjalta, sillä ne toimivat täydentävän varhaiskasvatuksen suunnitelmina.

5.7. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- lapsen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt
- lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut
- tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot

- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta luvun 5.5 mukaisesti, suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt
- lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana
- monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen • tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalveluiden hallintopäätösmenettelyt (huoltajan ja lapsen kuuleminen sekä päätöksen laatiminen, muuttaminen ja kumoaminen).

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja yleisen tuen järjestämisessä.

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja tehostetun tuen järjestämisessä.

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten kohdalla lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin ja monialainen yhteistyö prosessissa
- yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tai yleisenä tukena.

Varhaiskasvatuslaissa säädetty tuen muodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voi olla omaleimainen, mutta se ei voi olla ristiriidassa varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää ja kuvaa suunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen liittyvät varhaiskasvatuksen arvoperustaa, pedagogisia periaatteita ja ratkaisuja täydentävät näkökulmat
- miten nämä näkökulmat tulevat esille varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, työtavoissa ja pedagogisessa toiminnassa.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.¹⁴⁷ Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹⁴⁸. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallisen tason arvoinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁴⁹. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertaluissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa¹⁵⁰. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁵¹.

¹⁴⁷ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁴⁸ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁴⁹ Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

¹⁵⁰ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁵¹ Varhaiskasvatuslaki 20 §

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

7.2. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa päätetään ja kuvataan, miten

- varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa
- lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa
- lapsilta, huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta kerätään ja hyödynnetään laadun ylläpitämisessä ja parantamisessa
- arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä
- arvioinnin keskeiset tulokset julkistetaan.

Karstulan varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen arvioinnin tavoitteena on tarkastella, miten asetettuihin tavoitteisiin on päästy sekä löytää vahvuuksia ja kehittämisen tarpeita. Karstulan varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään lakisääteisesti valtakunnallisten ohjeiden mukaan yhteistyössä henkilöstön ja huoltajien kanssa. Karstulassa on otettu käyttöön Karvin laadun arvioinnin perusteisiin ja suosituksiin liittyvä digitaalinen laadun arvioinnin järjestelmä Valssi. Arviointitiedon pohjalta kehitetään toimintaa, joka tukee lapsen oppimista, kehitystä ja hyvinvointia sekä huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Ensimmäisellä arviointityökalulla

arvioidaan vuorovaikutuksen sensitiivisyyttä ja ilmaisun tapoja henkilöstön ja lasten välillä. Toiminnan arviointia tehdään monella eri tasolla: lapsen, työntekijän, tiimin, yksikön sekä varhaiskasvatuspalvelujen hallinnon ja johtamisen tasolla. Varhaiskasvatukseen on laadittu varhaiskasvatuksen laadun kehittämisen ja arvioinnin vuosikello, joka tuo esille vuositason tehtävän arvioinnin. Kellon sisäkehällä näkyvät kuukaudet, keskikehällä henkilöstöä koskeva kehittämis- ja arviointityö ja ulkokehällä päiväkodinjohtajan vastuulla oleva kehittämis- ja arviointityö.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa puolivuositain ja aina tarvittaessa. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja työntekijät pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsi osallistuu varhaiskasvatussuunnitelman arviointiin edellytystensä mukaisesti. Lapsen kanssa voidaan keskustella varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteista, menetelmistä ja kuulla lapsen toiveita sekä ajatuksia. Lapsia havainnoidaan ja kuullaan arjessa. Huoltajien ja työntekijöiden havainnoilla sekä huomioilla on erityisen tärkeä merkitys pienten lasten kohdalla, jotka eivät itse vielä sanallisesti pysty toimintaa ja sen sisältöä arvioimaan.

Työntekijät ovat sitoutuneet kehittämään aktiivisesti ja säännöllisesti omaa työtään ja työtapojaan. Työntekijöiden oman työskentelyn arviointia tehdään joka toinen vuosi myös kehityskeskustelujen yhteydessä.

Tiimien toiminnan suunnittelun, arvioinnin kehittämisen keskeinen työkalu on pedagoginen toimintasuunnitelma, joka koostuu tiimisopimuksesta ja pedagogisesta toimintasuunnitelmasta. Tiimisopimukseen sisällytetään kirjaukset muun muassa sovituista toimintatavoista ja käytänteistä liittyen vastuunjakoon, työtehtäviin, vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön, lapsiryhmän toiminnan ja pedagogiikan toteutukseen. Ryhmän pedagoginen toimintasuunnitelma on toimintakauden mittaan täydentyvä asiakirja, jota hyödynnetään mm. tiimipalaverissa. Tiimimuistit täydentävät ryhmän pedagogista toimintasuunnitelmaa.

Tiimit arvioivat toimintaansa vähintään kerran vuodessa. Huoltajien näkökulmia huomioidaan keräämällä huoltajien toiveita ja ajatuksia varhaiskasvatuksen toiminnasta kyselyillä ja keskustelemalla esimerkiksi vasukeskustelussa ja päivittäisissä lapsen tuonti- ja hakutilanteissa.

Varhaiskasvatuspalveluiden johtamista ja hallintoa arvioidaan muun muassa tiimiarviointien, asiakaskyselyjen, vuosittaisten henkilöstön työelämän laatuun ja työhyvinvointiin liittyvien kyselyjen avulla, johtajien kehittämispäivillä sekä talousarvion ja toimintakertomuksen laadinnan yhteydessä. Asiakas- ja tyytyväisyyskyselyt käydään läpi varhaiskasvatuksen johtoryhmässä ja alueittain henkilöstön kanssa. Kyselytulokset esitellään vuosittain sivistyslautakunnalle ja sen yhteydessä ne ovat myös julkisesti nähtävillä. Eri kyselyistä ja arvioinneista saatavaa palautetta ja tietoa käytetään hyödyksi varhaiskasvatustoiminnan kehittämiseen. Karstulassa on työhyvinvoinnin ja työturvallisuuden

ohjelma 2022–2025, jota päivitetään parhaillaan. Henkilöstölle järjestetään työtyytyväisyyskyselyjä.

Huoltajista 71 % vastaa kyselyssään, että he osallistuvat toiminnan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen mieluiten antamalla palautetta kasvotusten esimerkiksi lapsen tuonti- ja hakutilanteissa sekä lapsen vasukeskustelussa. Huoltajista 29 % osallistuu vastaavasti mieluiten kyselyjen kautta.

Liite 1.

Varhaiskasvatuksen laadun kehittämisen ja arvioinnin vuosikello.

